

המציפה

עיתון שבועי

לכל עניני החיים, לספרות ולמדעים ולכל עניני היהודים.

יוצא לאור בכל ערב שבת.

מחיר החתימה על המצפה

באוסטריא אונגריה:

לשנה 7.— כתר
חצי שנה 3.50
רבע 1.75

באשכנז:

לשנה 8.— כתר

ביתר הארצות:

לשנה 9 כתר — 9.50 פראנק.

”רמת המצפה”

נכנסת עתה בגליון עצמו, הגדולתה משהיה
וסכר המר ספרותי יותר מאשר עד כה.
אין הנחה מהמחיר.

מחיר גליון בודד 14 הלר.

מחיר מודעות או הזכרות לנפטרים
לפי גודל השטח.

ברכת מזיט 60 הלר. תודעת אירופין כתר.
זו או זו בראש הגליון שני כתר

המשנה מקומו עליו להודיענו מיד לא

רק שם מקומו החדש, כי אם גם שם

מקום בית הדאר הקודם.

קאנטא של פאסמשעק נומר 76.918

האדרסה לבית המערכת ולאדמיניסטרציה

„HAMICPE“ Kraków,

(בהוצ' לארץ להוסיף: Oesterreich)

בע"פ: רחוב סעבאסטיאן 32

Kraków, 22 Kwietnia 1910.

גליון יז.

קראקא י"ג ניסן פ' אחרי תר"ע.

הוא דם פסח, בלומר מסכת העלילה הנוראה, אשר קשרו שונאינו בחג. פסח של ימי הבינים מעורר את מחשבותינו על יסורי הגלות הגשמיים, כי אז היו יסורים גשמיים כרוכים בעקב העלילה הנתעבה, עלילת הדם. ופסח של הווה מרמז לנו על צביון רוחני של הגלות. העלילה הזאת, החזרת ונישנה כמעט בכל שנה ושנה, הנמשכת ומנעת עד ימינו אלה, אף כי אין הסכנה הקשורה בה גדולה עוד כל כך, מעוררת אותנו על כבודנו הדל כגוים, האפשרות לתת אותנו, בודון או מבלי דעת, לקניבלים, לזובחי אדם, מראה לנו את מצבנו הבלתי טבעי בין העמים, עד היכן שפך כבודנו בעיני אחרים.

ולא רק על הגלות במובן של יחוס אחרים אלינו מעורר אותנו חג הפסח, אלא גם מצבנו החמרי הרעוע כשהוא לעצמו מתבלט באופן נמרץ בסכת החג הזה. העניות המנוולת „שברחוב היהודים“, החבושה לשליש ורביע בטמון בכל ימות השנה, צועקת חוצה „בערב פסח“, חסר האמצעים החמריים מרגש או ביתר עז מבכל עתותי השנה. האהבה לצרכי החג דוחפת את הבושה מעט הצדה. והעניות, אשר זה דרכה להתכנסות, מתגלה טפח או טפחים, זו השותקת מתחילה מנגמט והרומזת משמיעה קולה והעניות תראה בנכולה ובתארה ומכאבת את הלב. ומדת הרחמים הישראלית אינה מסתרת את עניה מהביט אל הדחק ותתן יד לעזר ותחי לחק בכל קהלות ישראל, להקל מעט או הרבה את משא צרכי חג מעל שכס האה העני.

חג הפסח מרמז לנו איפא בדרך אגב על המוסר הלאומי בכלל, אשר עמד לנו בכל דור ודור ולא אכלה אתנו ארץ גלותנו.

ימינו. תקופה שבה חדלו אבותינו מחיות רועי צאן נודדים והיו לעם מקושר אל ארמנו. חג הפסח הוא החג, שבו הרבו אבותינו לבקר במרכוס הלאומי יותר מבישאר המועדים והרגלים האחרים. התשוקה של חלקי האומה להתקרב אל המרכז ולשאוף לתוכס אויר של חיים לאומיים, לינוק משפע תורת האומה ותרבותה, למען יתמלאו אברי האומה ליח חיים וירתקו כלם לחטיבה אחת. — בחג הפסח יצאה התשוקה הזאת לפעולות יותר הרבה מבכל עתותי השנה. כי קרבן הפסח, שנעשה ברב עם, בהמון חוגג הביא לירושלים את בניה מכל קצוי הארץ. ומעשה ובקשו לשאת את ראש בני ישראל, בכדי להוכיח מכה חרם הכדני עד היכן הוא מגיע והמתינו עד חג הפסח והיתה אז שעת הכשר מתאימה למטרה זו.

חג המצות של זמן המקדש מראה לנו את עם ישראל כתור עם תרבותי יושב על אדמתו. עם, אשר יש לו לא רק מצות דתיות, כי-אם גם נמוסים קולטוריים וחקים מדיניים. החג הזה מראה לנו את עם ישראל בתור ארגוניסמוס חי, אשר לב דופק בקרבו וליח ולישר של כל האברים שופעים אל לבו — מרבזו — והלב חוזר ומשפיע ליח החיים ולשרש אל כל חלקי הגוף — עם קולטורי ומדיני.

והחג אשר מקורו בעת לדת עם ישראל ואשר חוגג ברב פאר וחדר בבירת האומה, החג הזה מעורר את מחשבותינו על הגלות במראה היותר אכזרי, בתארה היותר איוס. מחתת הגלות דרכה היתה לבא עלינו ביתר שאת בחג הזה. כי הוא נתן כמה מאות בשנים פתחון פה לצוררינו להעליל עלינו, למען התנפל עלינו בעברת אכזריותם. חלק גדול מדם בני ישראל, שנשפך בגלותו,

בגלל החג לא יצא הגליון הבא עד ע"ש פ' מדרשים והננו מברכים את קוראינו בשמחת החג.

חג המצות — זמן הזמנים.

בחג המצות, הראש והראשון בזמן ובמעלה לחגי ישראל, משתקפים התוים הראשיים של תולדות ישראל. בחג הזה מסתמנים הקיום העקריים של גורל ישראל מאז היותו לעם עד היום הזה.

קביעתו של החג הזה וחגיגתו הראשונה היו לפי המסורה בעת עמוד עם ישראל על סף ההיסטוריה שלה. בעת עשותו את הצעד הראשון בתור עם על דרכו העולמי. — מהשקפה ידועה מוצא החג הזה הוא מדורות עולמים, מימים קדומים, והוא מסב את מחשבותינו בשורה הראשונה אל זמן „לפני ההיסטוריה“, חג המצות הוא המוסד הלאומי הראשון של עם ישראל! ובבחינה זו הוא מזכיר אותנו עת העלומים. תור הנוער של עמנו. והננו רואים בחזון עם בעצם בח עלומי, מלא רעננות נוער, בן ערבה, מלא עז-פרא כהפראות הנשקפה על פני הישמוץ, אשר שם משכנו, והנה הוא מריח שלל מרחוק ובחכרת גבורתו הוא מתעורר וקם מרצו, כארי עולה מסבבו, לוטש עיניו על טרפו וחש עליו, שמעו עמים את שמע ביאתו וחלחלה אחותם, אליהם ואדיריהם — ומחתה תקפתם והוא עובר, דורס, טורף ואין מציל. כורע על טרפו רובין בלביא ואין מקימו...

חג הפסח מזכיר אותנו תקופה אחרת של דברי

ומעל ללילה חשך משחור,

מעל לעיני רקיע —

שמות, שמות פנפי האור

בטח באין מפריע...

א. ל.

גענועים.

חטא גדול חטא אביו של שמואל הקטן לשמואל, בהעתיקו מושבו לפני שתי שנים מעירו הקטנה לעיר הגדולה, אמנם אביו עשה זאת שלא במתכון ואינו אשם כלל, כי מה היה עליו לעשות אחרת אם מסחרו הקטן פרץ ויגדל וצר היה לו המקום בעיר הקטנה להתרחב כראוי? אבל יחד עם שנוי-המקום שנה גם את סדרי חייו, החליף בית עץ נמוך בבית חומה גבוה, בגדים ומוון פשוטים בטובים מהם, מנהגי חייו במנהגים אחרים, במלה אחת, פשט לגמרי את צורתו של העירא וילבש צורה כרכית, כיאות לשפל שנתרומם. ובוה שלל מבנו שמואל הקטן, בן שתיים עשרה שנה, את כל רגשותיו הקדושים, שספג אל קרבו מעצם ילדותו באויר העיר הקטנה, מה-חדר, מבית המדרש ומכל הסביבה, המכאה אך ורק יהודים ושרוח היהדות העתיקה מרחפת עליה בכל צניעותה וטהרתה, מבלי התערב אף אבק קל של מדה נכרית בקרבה. שלא במתכון חלל אביו את כל רוח קדשו של הילד, ויתן לו תמורתה

חיים חמריים יבשים, בלי כל התעוררות הרוח והשתפכות הנפש. וזה שתי שנים יושב שמואל במקומו החדש ומתגעגע למקורו, בו חנך וגדל ופתאם נעקר משם. מתגעגע הוא להחגים, להימים הטובים, שכל נער עברי בן עירה מחכה להם תמיד בחרדת קדש ובשמחה גדולה, נפשו של הנער מתפשטת, מתרחבת וסובלת בחלל העולם, שנתקדש בקדושתו של החג, ויום אחרי יום ירוץ, יום אחרי יום יבשר—הנה בא החג! אמנם גם פה אביו עודנו מחזיק בתמימותו וביהדותו ולא ותר עוד אף על מצוה קלה ושמואל גם פה מצפה לכל חג בכל התעוררות נפשו ורוחו ובכל תקף תמימות ילדותו. אך בבוא החג, בהדליק אביו את הנרות של חנכה, בלכתו אל המגלה בפורים בקוננו את הקינות בתשעה באב ובהקימו את הסכה, חש שמואל בקרבו, כי לא זה הוא הדבר, שחכה וצפה לו כל כך. השמחה איננה שמחה, החג לא חג והקינות אינן קינות, אלא חקוי מלאכותי, דבר הכרחי, שאיזו סבה מן החוץ מכריחה לשמוח ולבכות בשעה שחלב אינו חפץ, וזוה היה לשמואל מפח-נפש תמיד.

כי לא החג בעצמו הוא עקר לשמואל, אלא מצותו, לא המעשה והשמירה, אלא הרוח המלווה אותו והמרחפת עליו, צריך לצאת החוצה, להביט אל השמש, הירח והכוכבים ולדעת מעצמו איזה חג היום, שהרוח והעננים או צחות האויר ותכלת השמים, המה יספור אם היום חנכה או פסח, שבועות או סוכות וכו'. ואחר כך להכנס הביתה ולהוכיח אם אמת דברו.

פיליטון

האביב.

וירד בגאון ממרום האביב

והנה בעולם שרביט זהב —

והוא לקראתו הפרחים מסביב.

וישפוך לפניו תזמיר לבבו.

ויסר הנקר הקפוא את עלו

ושמש נדיבה יצאה להאיר

ויעזר האסיר הנרדם בכלאו

ויחש פזרועות אביבו הצעיר...

הסדר.

וצומחות לרנח פנפיו.

שאנין ידעות מהומים —

חרש, חרש, מנפיהות עוק,

הלאה, לדורות קדומים...

שהצטתי תהיה חזון-לעת קץ, הלכתא למשיחא... חברי הקהל יכולים להיות מי שהם ובלבד שיודו בצורך בביה"ס. וזאת תהיה עבודת כל אלה הדואגים בעד הטבת החנוך העברי, עליהם. להוכיח לראשי הקהל בראיות ובמסופות את הטוב שבחנוך החדש, מה שאין בישן ולהטיל עליהם עבודה צבורית קטנה אבל חשובה: נוסף על המס השנתי, שכל יהודי משלם לקהלה בעד החזקתה יוסיפו "מס החנוך" או "מס ביה"ס". מס זה יכולים לדרוש מכל יהודי אף שהוא חשוך בנים, המורה רק בצורך חנוך עברי מתוקן. הקהלה שולחת את הסכום הזה בהוספת תמיכה מצדה ללשכת הסתדרות ביה"ס בלבד ועליה החובה לכלכל את ביה"ס באותו מקום. מובן שאין האבות מחויבים לשלם עוד שבר למורה, רק דמי התכתבות לבד. בכל מקום יבחרו מתוך אבות התלמידים או מתוך עסקני העיר או מתוך ראשי הקהל עצמם ועד מיוחד, המבין את טוב המורה, שידאג לדירת ביה"ס, הוצאותיו השונות ויתר עניניו המקומיים. בהיות התאוננות לוועד הזה על המורים או להפך, יודיעו את האיסטטנץ הגבוהה והיא תשלח מפקח מתוך לשכת המרכז לאותו המקום, לבחון את הדבר ולתקן. — הריני נוגע בהצעה הזאת רק דרך כלל, כמובן שיש הרבה לדבר על אדות הפרטים, אבל נחבה, נעשה רק הצעד הראשון. חושב אני, שרק בדרך הזה נציל את בתינו, המתקשים לא בנסכא במורה, מהכליון והאכזריות פורחאיה.

ישיבה לתורה ולחכמה.

תוחלת נבונה יהודים החרדים בארצנו מתחילה להתמלא, רעיון טוב, אשר ברכה בו ואשר רבים מצפים לה, לא יוכל להעצר זמן רב וכל אשר יוסיפו לעבדו ולכבדו, כן יוסיף להתחזק ולהתגבר עד אשר יצא בנגה צדקו ויהיה לקנין הכלל. כל יהודי חרד הזורע, כי גם ליראת שמים צריכים שכל ודעת, ידעו תמיד כי בזמן הזה אי אפשר להציל את היהדות המתמוטטת רק בעשיית שלום בין תורה ודעת, אותו השלום, שהיה תמיד בין תורת ישראל ובין החכמה, המליץ הובד בעד השלום הזה, הרב הגדול בתורה ובירושלם ד"ר מאיר יונג, אינו שוקט ואינו נח עד אשר ינצח רעיונו הגדול את כל שוטניו, מלבד הגמנויות העבריות אשר יסד, הוא מוסר עתה בעירו גם ישיבה, שעל אדותיה כותבים לנו ממורכא כן: "שאלת הרבנים באוסטריא לא נפתרה עוד ברוח התורה והאמונה. הממשלה דורשת מרבנים בערים הגדולות בגליציה ובכל הערים במערב תעורת מורה. אבל מאין יקח איש, אשר בלה כל עתותיו בכל הדברים שבעולם רק לא בתורה, את הידיעה בשם ובפוסקים, את אהבת התורה, יראת ה' וההתלהבות ללחום בעד אמונתנו אם חלל שמונה שנים את השכח וכל השנה, ועתה הם עוברים באש ובמים תחת יד אמו ואחיותיו, רעש והמולה בבית, אין סדר ואין משטה, אין לצאת ואין לבוא, אבל מה נעים הוא המחזה לילד כשמואל, המרגיש בכל עמק נפשו בשביל מי כל העבודה הזאת.

והנה בא הלילה האחרון, ליל בדיקת חמץ בדומה קדושה עומדים החרדים עם פנים מרחצות ומטחרים ומחכים, עוזבים המה מן הכלים ומן הרהיטים, אין מטה, אין ארון, אין שלחן ואין כסא, את בלם נשאו על הצר, להתיבש כראוי ולהתקדש בלינת לילה אחד בחוץ, והרצפה מרחצה למשעה, אין אף אבק קל אחד עליה, מצרפה ומזקקה, אך פניה לא יראה, כי כסתה אותה אמו במכסה תבן עב, משום חשש חמץ, שמא יגרור ילד איזה פרור לחם, ולמחר בבקר כאשר יבערו את החמץ בליל מן הבית, אז יטאטאו את התבן, יכניסו את הרהיטים מקורשי הלילה, והרצפה תאר אליהם פניה-הדרג ואיש על רעו יאצילו מקדושתם ויהיו נקדושה נשגבה ורוממה.

וזהו בא הלילה האחרון, ליל בדיקת חמץ בדומה קדושה עומדים החרדים עם פנים מרחצות ומטחרים ומחכים, עוזבים המה מן הכלים ומן הרהיטים, אין מטה, אין ארון, אין שלחן ואין כסא, את בלם נשאו על הצר, להתיבש כראוי ולהתקדש בלינת לילה אחד בחוץ, והרצפה מרחצה למשעה, אין אף אבק קל אחד עליה, מצרפה ומזקקה, אך פניה לא יראה, כי כסתה אותה אמו במכסה תבן עב, משום חשש חמץ, שמא יגרור ילד איזה פרור לחם, ולמחר בבקר כאשר יבערו את החמץ בליל מן הבית, אז יטאטאו את התבן, יכניסו את הרהיטים מקורשי הלילה, והרצפה תאר אליהם פניה-הדרג ואיש על רעו יאצילו מקדושתם ויהיו נקדושה נשגבה ורוממה.

וזהו בא הלילה האחרון, ליל בדיקת חמץ בדומה קדושה עומדים החרדים עם פנים מרחצות ומטחרים ומחכים, עוזבים המה מן הכלים ומן הרהיטים, אין מטה, אין ארון, אין שלחן ואין כסא, את בלם נשאו על הצר, להתיבש כראוי ולהתקדש בלינת לילה אחד בחוץ, והרצפה מרחצה למשעה, אין אף אבק קל אחד עליה, מצרפה ומזקקה, אך פניה לא יראה, כי כסתה אותה אמו במכסה תבן עב, משום חשש חמץ, שמא יגרור ילד איזה פרור לחם, ולמחר בבקר כאשר יבערו את החמץ בליל מן הבית, אז יטאטאו את התבן, יכניסו את הרהיטים מקורשי הלילה, והרצפה תאר אליהם פניה-הדרג ואיש על רעו יאצילו מקדושתם ויהיו נקדושה נשגבה ורוממה.

מנפש עד כשה, אבל דא עקא, שמים מבנים את את האש ואין די כח באש להתרומם ולהתגבר בגבורה קיטת... התלהבותם היא בשעה שהם רואים "בחוש" שהבנים שבים הביתה ברכוש מלים, שרכשו להם כאותו יום בביה"ס, התלהבותם זו אמנם מתגברת בכל פעם, כי כל הידיעות החדשות, כל ההתקדמות הענקיות בראשית המורים מוסיפות איש על הגחלים הלוהטות. אולם כשמגיעים התלמידים לאותו הגובה, שאין עוד "קפיצות-הדרך", כשהלמוד נעשה רציני והוא עובר מן "הדבור בעלמא" שהוא רק הפרוור, אל מממני הספרות הישנה והחדשה — אז אין ההתקדמות גלויה לכל אדם שמת, שאינו בקי בעצם הענין וטובו, כי הוא מתפעל רק מהפתעה פתאומית מרעיה, משנוי עקרי מרעיש, מאותו השנוי הנוצר מחומר הילד, רק אז כשהמורה בורא "יש מאין", אולם כשהיוצר מתעמק ביצורו לשכללו ולפארו ולהכניא ליד מדרגת ההשתלמות הרצויה, דבר זה סמוי מעין כל ורק מומחים בודדים רואים זה, ואז יורדת ההתלהבות — הלא רק התלהבות היא — ושוקעת, כי אין בטבע ההתלהבות להיות מתמידה אם אין מוסיפים לה אמצץ וכה, חדשים לבקרים, וכשאין מה להוסיף הרי בהכרח שהיא יורדת ממדרגתה הגבוהה, באן מתחילות דרישות וחקירות, מה הוא הרבה, שהסב את קריירת יהוסם לביה"ס? ואז באים ליד החלטה: שהתלמידים אינם מתקדמים, מדרגת ידיעתם שזה לזו של תמול ושלשום, ובקלות דעת, מבלי לדון על הענין בכבוד-ראש הדרוש, מכססים את החלטתם זו על מעשים, שאין הם יורדים לתוך תוכם וגם אינם מנסים כל עקר להכניס, ובכן "מצבו המוסרי של ביה"ס ירד", ומה תוצאות לשמועות ולקולות שונים ותיכף נמצאים "חלוצים", המוציאים את בניהם — למרות חפצם — מביה"ס ואחרים מחקים... וזה הסב, שהגיעו בתי-הספר למדרגת הנבחרת, לו היו לבתי-הספר פוגרים מיוחדים, המכלכלים אותם, היו מתקמים הלאה עד שאותם "התקדמים" היו משוכנעים, שמעו בחשבונם, אבל הרעותא היא בזה, שבתי-הספר תלויים ועומדים על משענת קנה רצון, תלויים הם בועדים מיוחדים, שמספר חבריהם מספר דעותיהם ומצב ביה"ס טוב רק אז כשעובד הועד וכשיחזרל זה לעבוד יורע מצבו באופן שאין לו אפשרות להתפתח, והסכנים הבודדים עומדים בכאב-לב ומבכים את החרבן, הם יורעים את ערך האבדה שאבדה להם ועזרה רחוקה, כי לא בכח אנשים אחדים תלוי הדבר, תביעותיהם משתתקים משאון גלי החיים, מהמולת התגרנות, שאחיהו שקועים בה והיא משכיחה כל רגש מוסרי וכל צורך רוחני. — וכשרוצה אני להציע אפן-תקון תהו והבהו הלוה, הריני משתמש בדברי הרצל ז"ל: "כבשו את הקהלות!" אולם אין הדברים כפשוטם וכשמשמעם, כי אינני רוצה

ה"גשמה היתרה" שיש בהן ובמה נשתנתה המצה מלחם, ענה וגלוסקא? הלא אך בזה, שכל מיני חמץ קנים בחנות ואוכלם לא ראה איך ובאיזה אופן נאפו. מה שאין כן במצה, שהיא נאפה בקדושה וטהרה לעיני בעליה, חשיגיה עליה, שלא תחלל אף משמע, חמץ וחול, שתהיה אך קדש.

וזהו בא הלילה האחרון, ליל בדיקת חמץ בדומה קדושה עומדים החרדים עם פנים מרחצות ומטחרים ומחכים, עוזבים המה מן הכלים ומן הרהיטים, אין מטה, אין ארון, אין שלחן ואין כסא, את בלם נשאו על הצר, להתיבש כראוי ולהתקדש בלינת לילה אחד בחוץ, והרצפה מרחצה למשעה, אין אף אבק קל אחד עליה, מצרפה ומזקקה, אך פניה לא יראה, כי כסתה אותה אמו במכסה תבן עב, משום חשש חמץ, שמא יגרור ילד איזה פרור לחם, ולמחר בבקר כאשר יבערו את החמץ בליל מן הבית, אז יטאטאו את התבן, יכניסו את הרהיטים מקורשי הלילה, והרצפה תאר אליהם פניה-הדרג ואיש על רעו יאצילו מקדושתם ויהיו נקדושה נשגבה ורוממה.

וזהו בא הלילה האחרון, ליל בדיקת חמץ בדומה קדושה עומדים החרדים עם פנים מרחצות ומטחרים ומחכים, עוזבים המה מן הכלים ומן הרהיטים, אין מטה, אין ארון, אין שלחן ואין כסא, את בלם נשאו על הצר, להתיבש כראוי ולהתקדש בלינת לילה אחד בחוץ, והרצפה מרחצה למשעה, אין אף אבק קל אחד עליה, מצרפה ומזקקה, אך פניה לא יראה, כי כסתה אותה אמו במכסה תבן עב, משום חשש חמץ, שמא יגרור ילד איזה פרור לחם, ולמחר בבקר כאשר יבערו את החמץ בליל מן הבית, אז יטאטאו את התבן, יכניסו את הרהיטים מקורשי הלילה, והרצפה תאר אליהם פניה-הדרג ואיש על רעו יאצילו מקדושתם ויהיו נקדושה נשגבה ורוממה.

ובכן פסח זכר ליציאת מצרים, זכר למקדש וגם זכר לחרבן, כלומר לגלות ובגוניה השונים, אבל — היסטורית ישראל עוד לא נשלמה, ההמשך עוד יבא, ופסח הוא אות גם על העתיד, סימן על כח החיים הבלתי נפגע שבעם ישראל, הביטו אל משכנות יעקב בליל התקדש חג! התבוננו אל האור הזורע גם באהלי דלים! חלפה החלמה, הענית נדחתה, על הכל שפוך רוח נעם, על הכל פרוש אור החג, הבית מלא שמחת יום טוב, שמחה צנועה, שמחה קדושה, ראו את היהודי, "בליל הסדר"! לא רק את חצוניותו החליף, הסתכלו בעיניו! פנימיותו החדשה, נשמה יתרה בו, נשמה חדשה, זו הגלותית אינה, נשמה הפשית לקחה מקומה, כל זה הוא סמל על כח-החיים הנצחי של ישראל. שבע נכשל כהו — וחי, שבעים ושבע יפול ישראל — וקם, עם סגולה זה במיט שיערי טומאה כי יכנס — טהר-נפש יצא, בחלאת הגלות כי ישקע — בר-לבב יעלה ובבור-עוני כי יבא — מזוקק שבעתים יצא... בין הזכרונות, אשר חג המצות מעלה לפנינו זכרון הנאולה הוא היותר בולט, בין ההרהורים, אשר חג זה מעורר בלבנו, הרהורי חפש המ היותר חוקים, קול שיר הנצחון של הגאולה הראשונה ממוטטל ונשא הלאה על-ידי ימי החג האלה, כעל גלי האור לארך היסטורית ישראל וצלצל הקול מתדפק בעתיד ונשמע בהדר-קול הגאולה העתידה, ובשבת היהודי בלילה הזה, לחוג את הגולספר ביציאת מצרים, דבריו הראשונים הנם: השתא עברי לשנה הבאה בני חורין! ודבריו האחרונים: "לשנה הבאה בירושלים!". ע. ל. קורנבלוט.

על המצפה.

בתי הספר העברים בגליציה.

אף שהרבו כבר לדבר על אדות ביה"ס העברים, הריני מרשה לי להפנות את עיני הקורא על נקודה, שלא רמזו עליה עד כה וסובר אני, שענין תהיה טובנת השאלה החמורה: מדוע אין ביה"ס מתקמים או מדוע הם יורדים? התרוץ הוא: אין הקהל העברי מבין מה הוא לו ביה"ס החדש, רבים יביטו עלי משתוממים: הלא מרחוק שומעים את הדה של ההתלהבות הקדושה, הבערת בלב מוסרי בית-ספר, וכמה מרדני ענג הם האבות בשמעם את הפטפט העברי יוצא מפי עוללים ויונקים, הלא האנשים האלה רק מעריצים, מתרגשים ומקדישים בלי הרף, ובכן יש הבנה, ואם תמצא לומר שאין הבנה זו במלא משמעותה, לכה"פ הרגשה יש וזו ג"כ מספיקה... כן, אדוני, צדקתם! עד ראה אני לכל אותן ההתלהבויות הקדושות, הלופפות

וחגים הנגלים אך בבית ולא בחוץ כמו בעיר גדולה, מקום שיושביה היהודים נבלעים בתוך אי-היהודים, מקום שחלון הבית מבדיל בין קדש לחול, מרגיזים את נפש שמואל ומדכאים את רוחו, הוא נדמה בעיניו לאחד המתפלל תפלת יום טוב ביחידות בביתו ולא עם הצבור בבית-המדרש, שאף-על-פי שהתפלל כשהוא לעצמה לא נשתנתה כלום, בכל-זאת, אם לא האצילו הצבור ובית-המדרש מרוחם עליה, נסתלקה נשמתה ופג מעטה.

וביותר יסבל שמואל ונפשו תאכל בקרבו, כאשר ימי הפסח מתקרבים וכאים, לפני שנה, היא השנה הראשונה לשבתם בעיר הגדולה, שני שבועות לפני החג, בשרה לו אמו את הבשורה הטובה: "התדע בני? היום אקנה מצות לפסח", שמואל נבוך ובקול חרד שאל: "התקני אמי מצות אפירות ולא תלכי בעצמך לאפות את המצות?" "לא בני, ענתה האם, התחשוב כי פה עירה קטנה? אין לי עת פנויה להתעסק בהן, הכל קונים פה אפירות, ובפרט המצות האלה יותר טובות מאלה שנאפה בעצמנו, כי שם מוכרחים אנו לקבל את כל המצות היוצאות מקטחנו בין עבות ובין דקות, חרוכות ושרופות-תנור, ופה יכלים אנו לבד, שתיינה כלן דקות, טובות ויפות".

שמואל החריש, ידע, כי אין בפיו מלים לבאר לאמו מה שלבו בקרבו מרגיש, סוער והומה עד כדי להתפוצץ, היא לא ידעה, שבעיני בנה לא המצות ואכילתן הן העקר, אלא הבנת הנפש לאפית המצה.

גם את מסחר הי"ש יפסידו רבים מהם עתה? — רק את החסידים והציונים נכחיר והכל יהפך לטובה! "אולי תשיני לב, גבירה נכבדה, תפארת הלאום הפולני, גם לסכסוך הפוליטי, שבין האשכנזים והמשכנים, כראש הקלוב הפולני, רפאי גם את מכת אוסטריא האנושה ושמן זכר לטוב לעולם ועד", "טוב מאד, נבער אחרי החסידים והציונים והמהומות באוסטריא תחלנה, גם בלחץ הפולנים ברוסיה ובפרוסיה רק החסידים והציונים אשמים, נאבירם מתחת השמים במטאטא זה שבידי וגם לפולנים ולכל העולם יושב מיד", "סורי מזה יהודנית מצורעת!" נשמע קול גם מאחרינו והמטאטא נפל מידה... הודיתי למרת ליליען על התורה הגדולה שלמדתינה הלכתי לדרכי, והקושיא במקומה עומדת, מדוע אין סוג הבנים האלה נזכר בהגדה? והסוג השני, שהזכרתי למעלה, איזה? אלה שאינם שואלים, לפי שהכל אחד להם, לולא הסוג הזה, שמספרו עתה כמעט כמספר בני עמנו, לא היתה הגבירה ליליען באת-כה כל יהודי גליצא בעידת חכמי ישראל בלנדון, אלא וראי, שלכל מנהיגינו פרנסינו ועסקינו בגליצא אחת היא איך תפתר שאלת המסחר בנערות, אחת היא להם אם היא חרפה להם או לא, אין להם צורך בשאלה ולא בתשובת ואינם ממתינים אף "לאת פתח לו".

והאמת אניד לכם, שגם "החכם מן המה נשתנה" אינו מוצא חן בעיני מאד, אע"פ שמלשון ההגדה נראה שהוא הטוב שבבנים ולמענו ערוך כל סדר ההגדה. ולא "אתכם" הוא הרפי שמצאתי בו, שהוא גם הוא משתמש במלת "אתכם" כהרשע, כקושיא כל המפרשים. אלא כל שאלתו ותורצו אינם טובים בעיני, מה הוא שואל? "מה העדות והחקים" וכו', הוא רוצה לדעת רק את החקים והמשפטים, אבל לא טעם ומקורם ותכליתם. מתאווה הוא לדעת רק אם מפתירים אחרי הפסח אפיקומן או לא, אם מזכירים יציאת מצרים בלילות או לא וכמה מכות נלקו המצרים ע"פ דרוש ורמז. זהו התם ולא החכם. יותר מצאתי מעם בדברי התם, הוא שואל פשוט "מה זאת?" את הכל הוא רוצה לדעת ואותו לא יוכל האב לדחות בקנה ולהשיבו בהלכה ובפסול. על שאר קצרה אבל כוללת את כל הוא מוכרח לענות כענין, להבינו את מקור הפסח ולא רק את דיניו: "בחוקי הוציאנו ה' ממצרים מבית עבדים", אלה הם דברים! התרגישו עד היכן הם נובלים ויורדים? הוא החכם!

ובכל זאת כל הבנים בנינו בלם אהובים, כלם ברוכים ולא נבער אחרי איש כהגבירה ליליען, ישאל כל איש ע"פ דרכו ומי שאינו רוצה לשאל נפתח לו אנהנו, המחמט.

מכתב מרוסיה.

ווארשא. כל הצבור היהודי וקצת גם הרוסי ועותניהם עפוקים עתה בענין כנסית הרבנים בפטרבורג. הכנסיה הזאת שכל גדולי הרבנים והרבנירים מטעם הממשלה ועסקנים צבוריים אנשי שם משתתפים בה, מזכירה למעין בה את מקלט יבנה, שהיה לנו אחרי חרבן ביהמ"ק. כל הצבור היהודי חדל מהיותו המדינה היהודית חרבה, גאון עזה ביהמ"ק נשרף, העם נשמד בחרב ובדעב ובדבר ובשני, ובדשיון שיטום המחרב והמשחית נקבצו חכמי ישראל ליבנה לחזק את הדת ולסדר קיום חיהדות על בסיס רוחני. כן ממש היא כנסית הרבנים הנכבדת בפטרבורג. הלחץ גבר הרבה יותר מאשר היה בכל העתים, הגירוש מכמה ערים ומספרים עומד על סדר היום, מהנות מהנות הולכים יהודי רוסיה בגולה אל ארץ אשר לא ידעו אבותיהם, כל משען לחם נשבר, מעינות ההכנסה, בה"ם, נסתמו בעדם ואף בהדרים אמור לבני היהדות ללמוד דעת, וחידמה, קו האור האחד של שואפי חחרות, אשר את לחץ היהודים והסכימה על יד הממשלה ואותה הממשלה עצמה מקבצה את הרבנים, לחזק את דת ישראל, כאומרת ליהודים: שכוח תשכחו, יהודים, פוליטיקה והרבות וכל הכלי העולם הזה, שובו לכם לגמרותיכם ותנו לנו מנוחה. ובעין חזק לזכרה הזאת הראה ראש הממשלה סטולפיין ביחוסו לכנסיה הזאת. בידוע חרץ הצורך מרקוב לשונו בדומה על התלמוד ועל כל דת ישראל והגיד את כל השקרים והעלילות, שהעלילו צורדיים מעולם על דתנו ועל מדותינו ועל חקינו בתור אמת מוסכמת מאת חכמי אירופה. שני הצירים היהודים בדומה וגם צירים רוסים מן התפשים ענוהו אסנס, אבל הם אינם בקיאים בתלמוד ואין בידם להכחישו. ובאותו יום יושבים גדולי רבני רוסיה וגדולי חכמי היהודים יחד ונועצים על עניני היהודים והיהדות. מה נכון ומח נחוק היה, שהרבנים והחכמים ההם יערערו יחד באספתם על העלילות ועל דבות היידיקה, שהעלילו עליהם ציר המאות השחורירי, על בדת הדומה לפני כל העולם. ואמנם הרבנים ידעו חובתם ותחילו להועץ על זה. אך באיכת הממשלה פלטינקוב, היושב בכנסית הרבנים, הפסיק מיד את

הנה זה עתה היה מעשה, שנקחלו חכמי ישראל ממורה וממערב ללנדון, לחקור ולדרוש על הסבה הנורמה את מסחר הנערות בתוך היהודים לחרפה עמנו ועל האמצעים להשתמש בהם, להסיר את החרפה מעלינו. זה אמר בכה וזה אמר בכה. והנה נענתה שליחת הצבור היהודי שבגליצא, הגבירה מרת ליליען ואמרה: הגורמים במסחר הנערות בגליצא הם — החסידים והציונים, המעכבים את התבוללות ישראל באומה הפולנית, ולהעביר את המסחר הכוזב הזה אין עצה אחרת רק להלחם בשתי הכתות האלה ובהצמיחם וללמד את היהודים הגליצים לקבל תרבות הפולנים ולהיות פולנים גמורים, אז... ובא ללכוד גואל ולשבי וכו', את מי שאלה באת-כחנו זאת איך לעוץ אתי, חכמי ישראל? מי מלא ידיה להורותם כן? הוי אומר: את שום אדם לא שאלה ושום אדם לא מלא ידיה, אלא היא מן הכתה שהזכרתי, מן הכן החמישי שאינו בהגדה, הודע הכל יותר מכל אדם ואינו צריך לשאול. כי הלא לחכם מן המה נשתנה? אין להשוב את מרת ליליען, הרשע? גיב איננה? כי הלא מרחה לנסוע ולמפל בשאלה יהודית, להסיר חרפה מישראל, "התם" בודאי איננה? כי התם שואל והיא רק משיבה, "שאינה יודעת לשאול" — או הלא המתנה שיפתחו לה, להבינה ולהסביר לה והיא רוצה רק לפתוח לאחרים. הרי איננה אלא חכמה בעיניה, הודעת הכל יותר מכל אדם ואינה צריכה לשאול. היא יודעת לפתור כל דבר קשה בתורין אוניברזלי אחד: עכוב ההתבוללות של החסידים והציונים אישם בכל, ולהסיר כל מכשול אין רק עצה אחת, להלחם בחסידים ובציונים, להשמידם מתחת שמי ה'.

בישוב הגבירה ליליען ממלאכותה חכמי לה בבית-הנתיבות, לקחת עצתה בכל שאלה קשה ובכל צרה כללית ופרטית, מצאתיה עומדת על רגל אחת ומטאטא גדול בידה. "סלחי גבירתה, פתחתי בקשתי לפניך, שמעתי כי יש לך תרופה אוניברזלית לכל המכות והחללים והפגעים והתקלות, הנה שלשתי אלפי יהודים מגרשים עתה מקיב וכמה אלפים משאר ערי רוסיה ומהכפרים, אולי יש לך עצה, רחמי גבירתה, הושיעי, כי באו מים עד נפש!" "יש ויש, עצה נבחרה, יחידה, אין גחרת, עזרני נא למטאטא את החסידים ואת הציונים ומיד תראה, כי ממשלת רוסיה תתחנן אל היהודים, לבוא לחסות תחת כנפיה, רק אבק רב אל נא נעלה במטאטא! לכן מרביץ מעט מים על האשפה..." "ומה לעשות בלקוי הפרנסה של יהודי גליצא,

ומה אעשה אם הבית גמי ומחור מכל שמין חמין? למה לי להוציאם? החושב אתה הם וחלילה, שהכלים לא נתקדשו לכבוד הפסח כראוי?"

שמואל לא ענה דבר, יודע הוא, כי אמו צדקה, אבל בכל זאת אינה יודעת את לבבו, אוהב הוא מאד את הנקיין היפה השורר בביתם הגדול והמרוח, את הרצפה החלקה והנוצצה כזוכית, את כל הכלים היקרים והמבריקים, אבל מה יהיה לקדושתו של פסח? היבן הוא הדבר המבריל בין חול לקדש?

מינעים אותו רעיונותיו ונפשו לא תמצא רוחה להחלץ מהם. בעל כרחו עלה על מטתו, שנדמתה לו עתה בלילה הזה לקבר פתוח. הוא שוכב ועיניו משוטטות ותועות בכל פנה, כאלו יבקש את עליוות נפשו מהשנים שעברו בלילה הזה, הנה הן פוגעות בשלחן, בכסא, ונדרמו בעיניו למלאכי חבלה הבאים להמית נשמתו. למה יעמדו אלה פה עתה? מדוע לא הוצאו החוצה? — מתאנח לבבו.

פתאם חלפה מחשבה במוחו: צריך לקום מהמטה ולהביא אל הבית שק מלא רפש וחלאה, ולזרוק על הרצפה, על כלי הבית, על כל, על הכל, ואז יקומו כלם לעבודה, גם המשרתת, גם האם והאחיות, שתתחילנה לנקות ולטהר ותדענה שמהר חג הפסח בא! אבל מאין אקח רפש?... — שואל הוא עצמו אחר כך — הלא החצר מרצף ונקי!...

הוא התחיל לצחוק ממחשבותיו אלה, ושוב כסו פניו עצבת וכל נפשו מובעת בים הנענועים והזכרונות הנעימים, שעפו ממנו הימים ההם ולא ישובו לעולם. קראקא.

קדש! אף המתנגדים להתאחדות התורה והחכמה יבינו כי עתה אין עוד אפשרות לגרור בעד הבחורים, שיהנו רק בשים ופוסקים, התשוקה לדעת פרצה את כל הגדרים וחרדה לכל הפנות והעוצר בה הוא כצופן רוח. אם לא נסל דרך לבנינו לסגל להם תורה וחכמה ביחד כדיתה, יבעטו בנו ויסגלו להם חכמה וזה לבדה. מאין ישיבות אשר בהן לומדים תורה וחכמה ביחד התחילו כבר קהלות, אשר עוד זיק האמונה לא נדעך בהן, לחושים על בסאות הרבנות רבנים, שבלו כל ימיהם בילדי נכרים. ע"כ תפוג תורה והאמונה נעדרת. ע"כ נדבה רוח הרב אב"ד באונג' ברור ד"ר מ' יונג ליסר בעירו ישיבה, אשר תחבר תורה וחכמה יחד והאמונה תהיה הברית התיכון בהן, תלמידים יקובלו רק בעלי כשרון נעלה, מופלגים בתורה, הודעים לברר שמענתא אליבא דהילכתא וכל תהלוכותם בקדש ויוכלו להשתלם פה בידעת קדש וחול במשך ג' שנים. נחזור הרוצה לבקר את הישיבה עליו לשלוח אל הרב בתחלה תעודה, אשר תעיד על כשרונו, ידיעתו בשים ותהלוכותיו באמונה ואשר ימצא מוכשר יקראוהו לבא. הבא כלי קריאה לא יתקבל.

פיריטון קמן

ארבעת הבנים.

בלטרי בחרר נפלה פעם שאלה ביננו: בני מי היו ארבעת הבנים שבהגדה? חקרנו ודרשנו והתוכחנו זה אומר לראובן, כי בראובן מצינו שהיו לו ארבעה בנים. הישני עונה בשאלה: מדוע לא של יששכר, גם הוא היה אב לארבעה בנים? השלישי אומר: אולי ליעקב, בלומר בני השפחות, הרביעי: דאחזן הכהן, החמישי: לקחה. ע"פ הצעתי הלכנו לשאול את הרבי והוא הסביר לנו, שאין הבנים בנים ממש, אלא ארבעה מיני ילדים ישנם בישראל בכלל, כלם שמחו בתשובה הזאת ואני לא מצאתי בה קרת-רוח, לפי דעתי ישנם בישראל יותר מארבעה מיני בנים, למשל אלה, שהם חכמים בעיניהם ויודעים הכל יותר מאביהם ואינם רוצים לשאול שאלות, ואלה שאינם רוצים לשאול לא לפי שידועים כבר הכל, אלא לפי שהכל אחד להם ובזים את ההגדה עם הלבבות והולכים לישן, ככל אשר גדלתי ראיתי מה צדקה שאלתי זאת, בכל צעדי רגלי מצאתי בנים משני הסוגים האלה, שאינם נחשבים בהגדה.

מביטות, נרמה לו, כי התקרה נתעלתה ונתרוממה יותר מדאי, ובעליות נפש מיוחדת הוא נדרם, והעליות הזאת מעירתו בכקר השכס, אך פתח עיניו וצחוק של אשר נעים מרחף כבר על שפתיו.

ועוד זכרונות נעימים יעברו בראשו, רגעים מאשרים משנים שעברו, וכל מה שיוסף להשתקע בהם, באבו הולך וגדל, ואנחה אחרי אנחה מתפרצת מלבו החושב להשבר מרוב געגועים.

גם הימים האלה לפני הפסח הם, ושמואל חכה עליהם כל כך. אבל מה יש לו מזה? האם יושבת במנוחה כמו בשאר ימות השנה, כאלו חג הפסח היה דבר שלא היה ולא נברא. המשרתת פעלה כבר את כל פעולות הנקיו והטהרה מבלי הרגיש כלל במציאות את פעולותיה. זקקה את הרצפה המשבצת? הלא בכל שבוע היא מזקקת! טהרה ושפשפה את הכלים? הלא הכלים עומדים מוכנים בכל ימות השנה בעצם טהרתם, ונכונים בכל לילה שבעליהם יסדר עליהם את ה"סדר!" וכמה ישתנו ימי ערב פסח מכל הימים?

וכשהגיע ליל בדיקת חמץ ושמואל ראה את כל הכלים עומדים על מעמדם, אחד מהם לא נעדר ולא העתה ממקומו, אבלה עליו נפשו ויגון כסה את פניו, צר היה לו המקום המחלל הזה וכמו אורר הבית חנק אותו ולא נתנו לשאוף רוח.

— "למה הנך נעצב?" — שאלתו אמו בקול שקט בשתותה את הקפה במנוחה כמו בשאר לילות השנה.

מדוע לא הוצאת את כל כלי הבית החוצה כמו אז... כמו תמיד בליל ערב פסח? השמיע שמואל בקול בכיני ורמעות נראו בעיניו.

הא חא חא, מה הוא חפץ? — שחקה אמו —

התעודות הדרושות, לספחן לבקשות הרשיונות על מוגת משקים, שהיה עליהם להגישן עד חצי אפריל. ראשי העדות אמנם חיבים לתת תעודות כאלה, אבל השתמשו בתואנות שונות עד שיעבור הזמן ואכזרו זכותם והם ינחלו את זכות המדינה. כרשעה הזאת כבר אכזרו יהודים רבים את לחמם.

יהודים בצבא רוסיא. הצעת הימניים בדומה הרוסית, לאסור קבלת יהודים לצבא, נדחתה.

ירושלם הגולה. בעלמלאכה עני יהודי ביאלמא גולדשטיין שמו, ירש מדרו, שמת עתה באמריקה, ע"י מיליוני רובל.

מוסד הנוכי גדול בבגדד. העתונים המורקיים מביאים את הידיעה המעניינת הזאת: לפני חמש עשרה שנה נרד מכגדד יהודי צעיר, סילה קארורי שמו, ללונדון, לבקש לו שם את אשור. כחריצותו ושקידתו רכש לו חזן קטן, ואז התחיל עוסק בעסקים מוצלחים כהונקונג בחינה ועוד, עד שהיה היום לאחד מגדולי המיליונרים. עתה עזב את שאון עולם המסחר והמונו ובחר לו את מושבו בעיר ניצח, ומשם הוא עושה מפעלים גדולים של צדקה וחסד, ועלה לפניו גם זכר מולדתו כגדד. בכדי לתת את האפשרות לבני אמונתו להשתמש לטובתם בחפשויות, שנתנה ע"י הקונסטנטינופול הטורקית, החליט ליסד כגדד בית-ספר לנערות, שבו תלמדנה שני אלפים תלמידות יהודיות ומישראליות. על יד בית-הספר הענקי יבנה גם בית גדול ונהדר מאד להיות למעון להמורים, מר קארורי מסר את הגשמת מחשבתו הגדולה להאליאנס, וכבר מסר לה את כל סכום הכסף הנחוץ לכך. כן פנה קארורי אל החכם-באשי רבי חיים נחום בקונסטנטינופול בבקשה להודיע אותה, איזו מוסדות יהודיים נזקקים לעזרה וראוים הם להתמך, מפני שיש בדעתו ליסד מוסדות גדולים גם בקונסטנטינופול.

גלוי אוצר בא"י. לפני שבועות אחדים הודענו על דבר אוצר שגלו פלחים אחדים בכפר הסמוך לירושלם, והוא ארון-מתים, שבו היה נזר-זהב יפה, מנורות, ענקים משוכצים באבנים יקרות וכו', ושהובילו כחשאי למצרים למכרו שמה, יען כי ע"פ החוק שייכים האוצרות הנגלים כתורקיה לממשלה. כפי שבדיעה עתה ה"יעני גזית" הוכיח החקירה המשפטית, שהאוצר הזה שוה חמש מאת אלף לירה תורקיות, לאמור יותר מאחד-עשר מיליון פרנק.

בלי מושא פנים. בגליון 71 של ה"רוסקווא זנאמא" ארגן המאות השחורות, גרסא מאמר קטן בשם "מחכים אנחנו להכחשה" שבו נמסרה בתור שמועה, כי ראש המינסטרים סטולין הוואל לקבל ספר תורה של הזיידים עם מוגנראמה מוזהבת של הפרטיזור מעולפת ספירים, שמחירה י"ב אלפים רובלי, מפני שהפצת ידיעה כזו, שהשקר שבה בולט וגלוי לכל, מטרחה היא לעורר יחס של שנאה אל הממשלה. נענש עורך ה"רוסקווא זנאמא" מאת הגראדונאצ'אליק הפטרבורגי לשלם קנס חמש מאות רובל.

מכרות הפוספור בארץ-ישראל. הממשלה החליטה למסור בחכירה את מכרות הפוספור בסלט (ארץ-ישראל). החוכרים נזף איל-חילדי (ערבי עותומני) ובקשור (צרפתי) מתחייבים להמציא לממשלה הלואה של שנים-עשר מיליון פרנק וחצי כשכיל בנין נמל בחיפה וגם כשכיל בנין מסלת-כרזל מסלול ררך אומן לחיפה. מלבד זה המה מתחייבים להוציא מדי שנה כשנה מאת אלף טון קרקע מחזיק פוספור ולשלם כשכיל כל טון חצי לירה שכר-הובלה ולשלם לממשלה את כל המסים שמכרות-ההרים משלמים לה.

משפט שוחט. מברלין כותב לנו מר ריד על אדות משפט מענין, שהיה שם בשבוע שעבר. השויב מר סבדקי הממונה בעדה האורתודקטית, "עדת ישראל" שם הטרף בהמה באמצע שחיטתו והניח בהמה כרין ולא גמר שחיטתו. הרבר גורע להחכרה נגד "צער בעלי חיים" והושיבו אותו על ספסל הנאשמים. הרב הדיר מונק למד זכות על הנאשם והראה שע"פ דת תורתנו אסור לשוחט לעשות אחרת והוא עצמו ראה מכחים נוצרים, שהבו בהמה חמש פעמים ולא עלתה להם להמיתה, שזה יותר גרוע מאשר אצלנו השחיטה. ולא עוד אלא שהשו"ב נתן פקודה לעבדים העומדים סביבו

לפי מלגרמה מטבירה נפטר בדמשק הרב אביד ר' יצחק אבועלאפא, ח"ת גדול.

בארץ יון ישנם עתה 1600 יהודים, ויש להם חברות ציוניות אהרות. הם שולחים צעירים בעלי כשרון לירושלם, ללמוד תורה והכסא, למנותם אה"כ לרבנים ולמורים. חברת תלמידי ה"אליאנס" הקודמים התכוננה פה, תעודתה לתרים מצב יהודי הסורה בהמיותו וברוחניותו, תכונן קורסים ללמוד עברית וטורקית, ראוי להעיר, שיש לה סעיף אחר, לקום לעזרת היהודים הנרדפים בהזן לארץ ולהשתתף בזה עם ההברות האחרות. זאת היא הפעם הראשונה, שיהודי הסורה קמים לעזרת אהיהם האשכנזים. תלמידי בה"ס של ה"אליאנס" כמעט כלם יהודים לאומיים וזה גורם דאגה גדולה לעתוננים בני דת משה וביחוד לגבור ההתבוללות דוד פרסקו בעל "הטיעספני" אך בני העתונים אינם פונים ליללותיהם ועובדים בשקידה להחיות ולעודד את בני עמנו, יישר בהם!

יעקב פרהיה.

מקורב ומרחוק.

ענינים מדיניים. במקום המלוה ההרשה של ק"ב מיליוני בתר, שדרש המניסטר לפינגין, נתגן לו מלוה של ר"ב מיליונים. כי בראות המניסטר שההוצאות רבות על ההכנסות והמסים החדשים לא נתאשרו עוד קמץ בכמה הוצאות חשובות על בנינים ותקון גדות נהרות, שהמדינות וכיחוד גליציא צריכות להם. מזה צמח קצף על המניסטר בין אחיו הצירים הפולנים ובעוד הפינגין באו המפלגות הנאמנות לממשלה לידי פשר, להחזיר את כל ההוצאות הנחוצות למקומן ולמלא את החסר בהכנסות ע"י הוספת לי"ח מיליונים על המלוה החדשה. ברור הוא שעוד בשנה הזאת יתאשר המס החדש על ששיריטום ועוד אחרים, לסלק את החובות. — בחינה פרצה מרידה חדשה נגד המיסיונרים הנוצרים הצדים נפשותם. כל בתי הנוצרים נשרפו הנציג נהרג וכל העיר הראשית כמדינת הונגן היתה למאבלת אש. לפני עשר שנים פרצה מלחמת אירפה נגד חינה כדבר רדיפת הנוצרים. — מרידת האלכנים השקטה בנשק הטורקים, מאות אלכנים נפלו חללים. **שונות.** המניסטר הרוסי לחנוך הכנים הצעה לדומה, כי נשים שגמרו חוק למורן באוניברסיטה ברוסיא או בחו"ל ועמדו בכחינה, יש להן הרשות לאחוז בכל משלח-היד החפשים של חכמים כמו לגברים. דרך-ארץ, רוסיא מתקדמת! — המיליונר הפרוסי קאנעמאן הקדיש 12 מיליוני מארק, להפקיע קרקע הפולנים מידם. — תיאודור רוואלמ, שהיה נשיא ארצית הברית באמריקה, בשומו מצידו באפריקה עבר דרך רומא וכא גם לוויין ינתקבל בכבוד מלכים. — בשבוע הזה חגגה העיר קראקא חג התחברותה עם הפרורים לעיר גדולה אחת. כחג השתתפו כל גדולי המדינה וראשי אזרחים. — המניסטר להשכלה באוסטריא צוה את כל המורים והכהנים, להורות את העם, כי השמועה, שכיום 19 מאי יהפך העולם שקר היא ואין לפחד. כי בהצת מקומות התחילו האכרים למכור שדותיהם ולכבוז כספם. — הסופר האשכנזי קארל מאי, שחבר כמה ספרי רומנים וספורי שוודים, שנתקבלו באשכנז והביאו למחרם עשר גדול, הסופר הזה נגלה בכייד של ענשים כנגד ורועץ וראש חבר שוודים, שארכ ביער לעוכרים וכזו רכושם. הסופר לכיום גלה סודו וכאשר קבל עליו על פגיעה בכבודו הוכיח לכיום, כי כל דבריו אמתיים. וזה מרה באשכנז ולא במרוקא. — באוסטריא נתפרסם אשור החוק ע"ד גבולות הענשים כחטאי ממון. עד כה היו הגבולות ע"פ הערך הגדול הישן של הכסף, על חטא בסכום קטן היה ענש גדול ועל חטא בסכום 600 כתר כבר עמד החוטא לפני כיהיד של המושבעים. מעתה רק חטא בשני אלפי כתר שייך לכייד של מושבעים. החוק הזה נוצר ע"י הציר היהודי ר"ר אפר. — באשכנז פרץ ריב בין בעלי בנינים ובין פועליהם, כל הבנינים נפסקו ומיליוני בני אדם אכזרו משכרת.

פרופסורים יהודים. באוניברסיטה הלבובית נתמנו שני דוצנטים יהודים חדשים. החכם הידוע ר"ר משה שור, תלמיד בית מדרש הרבנים בלוב, למורה לשונות המזרח ור"ר מוריץ אלנהרד למורה משפטי האזרחים.

קפוח פרנסה בגליציא. במקומות רבים לא אבו ראשי העדות הכפריות לתת למוזגים יהודים

הזכות וגער ברבנים באמרו, שאין להם רשות לזה. הרבנים התחננו ובקשו להוכיח לו נהיצות הדבר. פלטינקוב הלך לשאל במניסטרים וסטולין בעצמו אמר, כי תלילה לרבנים לעסוק בענין פוליטי כזה, אם יועצו על הענין הזה יבטל את הכנסיה. אין איפא רשות לרבנים אפילו להכחיש את דבות השקר, שנאסרו בבית המחוקקים בשם תורתם, לבזותם ולהשניאם ולגרות המת העם עליהם ועל עמם.

הכנסיה בכל אופן חשובה מאד לעתיד היהודים ברוסיא על כל פנים תהיינה להם כעין קהלות, מה שחפרו עד כה. בכל ענין יהודי קבץ הנציב את כל הישר בעיניו, תקיפים, מוכסים וסתם בוגדים והם הסילו גורל הדת היהודית ומוסדותיה מבלי שהיו באיבה העם. היהודים שלמו מס בשר-בשר והרבנים והדיינים לא נטלו מסנו את שכרם, כ"אם שרי הערים הוציאוהו לצרכי הערים בכלל ולתשלומי בורים מנהלי המטריקות, שהמסשלה נתנה להם כתר הרבנות, כמו ללעוג ליהודים וגם יפוי-כח למשול בכל עניני היהדות ואף לדרוש בביהיני. עתה היתה קהלה כמך בכל תפוצת הגולה והרב האמתי יטול שכרו מסם הבשר הכשר. למצער התלטה כן הכנסיה וההחלטה זקוקה עוד לאשור. כל בית תפלה בוחר בבאי-כחו וכל ביב בתי התפלה יבהרו ברב. רב חדש יהיה מוכרח להביא תעודת השכלה כללית, הרבנים הנכחים פטורים מתעודה. כל רב נבחר רק לזמן קצוב מהמש עד עשר שנים, לא פחות ולא יותר.

בענין בשר כשר תקנו תקן גדול. בערי הגב מוכרים הקצבים בשר בשבת ואין עליהם שום השגחה, כי לרב התורה אין שום יפוי-כח. מעתה על כל קצב לקחת בכל שנה רשיון מאת הרב למכירת בשר כשר. קצב המהולל שבת אינו נאמן על בשר כשר. קצב המוכר בשר מרפה בתור כשר נענש מאת כייד של ענשים כרמאי אחר.

חשוב הוא ענין סם הנרות של שבת. כידוע משלמים היהודים ברוסיא מס סיוחד מנרות של שבת ובכסף הזה סכלכלה הממשלה ב"ס למורים יהודים בוויילא ולי"ד ב"ס כללים ליהודים. המתקדמים בכנסיה השתדלו לבטל את מס הנרות, ודרשו שהמסשלה תכלכל את בה"ס מקפתה. אך הרבנים התהדים הדרו על הסם הזה ועל בה"ס ולא נתנו לבטלם. טענתם היא: אין להביא בסכנה את בתי הספר של היהודים. בהיות ב"ס ליהודים יודעים עיבם ילדי היהודים את קדושת שבת ואם ילכו לב"ס של נכרים ישכחו את השבת. גם אין רצונם שיאסרו שהרבנים סתרימים את הדעת. וכן החלט. (ומה יאמרו רבני גליציא על זה? המעי). מהתקנות הדתיות יש להוכיח התקנה שתקנו הרבנים, שאין לרב לסדר קדושת לוג שאינו מכירו עד שיביאו ההתן והכלה תעודות מסע, שכתוב בהן בפירוש שהם פנויים, ואחר ההפה על הרב לרשות בתעודות הספע, כי הם נשואים. בזה רצו לסנוע מנישי פוהזים לשאת שתי נשים בשני סקוסות. בסוף ההלט, שלא ליסד בתי הנזק רבנים, ולהקהיל את הכנסיה ואת הועד אחת לשלש שנים ע"י בהירה.

חשובה גם ההחלטה להרחיב את זכות הבחירה להנהגות הקהלות בפולן. עד עתה רק המשלמים מס קהלה גבוה וכלו לבהור ולהכרה. מעתה אף המשלם ג' רובל יש לו זכות הבחירה. בזה נטלה שדרת הסתבוללים בקהלות פולן, ראשי הקהלה הווארשאית שלהו אנשים לפטרבורג, לעשות אגוטציא, שלא ירחיבו אצלם זכות הבחירה, אך לא הועילו, לא הסה הכנסיה על כבודם. דרישת רבני פולן, לדרוש סכל קנדיט להנהגת הקהלה תעודת רב, כי הוא ירא שסים, נדחתה. כן נדחו גם ההצעות, לקבוע בפולן ועדי רבנים בכל פלך, להכריע בכל ריב על-אדות רבנים ושוחטים והזנים וההטיל על קנדיט הרבנות לא רק להביא תתרת הוראה משלשה רבנים, כ"אם גם תעודה על יראת שסים ועל מדות יפות, אבל נתקבלה ההלטה, שאם אין עיר פולנית מקבלה רב במשך שנה שלשה על נציב הפלך לסנות בעצמו רב, שיבחרו בו שבעה רבנים סהפלך ההוא. בדבר גבנות הילדים ע"י נשים קתוליות ההליטה הכנסיה, לדרוש מאת הממשלה חוק, שאסור להביא ילדים בברית הדת הקתולית כלי רשות הוריהם.

אהד מהמשת רבני פולן שהיו בכנסיה, הגאון ר' סלכיאל צבי טננבום האבדיק לאנזיא, נפטר פתאום בדרך שובו מן הכנסיה. האבל בין הרבנים ובכל פולן גדול מאד.

כן אריה.

מכתב מטורקיא.

קושטא. הרב הראשי פה בקש מאת המניסטר לצבא לקרוא דרור ליהודים אשר בצבא להג הפסת, לכל יהיו אנוסים לאכול חמץ. המניסטר נאות לו לשלם הפשים לשני הימים הראשונים ולשני הימים האחרונים, בתול המועד יקהו את פתבנם בכסף, למען יקנו להם מאכלים כשרים. הקהלות תתנה להם סוזן ומלון בימי ההג.

המסשלה נעתרה להרב הראשי, לאסור את העתון הערבי "קאנלי" היוצא ביפו ומעורר מדנים ומגרה את הערבים ביהודים. בגליל מוסול (אשור הקדמונה) ישנה עיר קטנה ושמה ציבין, הנזכרת בתלמוד. יושבי המסוס הזה התגרו ביהודים ולחצום. הרב משתלם כידים, בעיר מונסטק אצל בגדד בכלל פריצו גדודים פדאים והחריבו את המסוס והרסו גם ביז בתי יהודים. הממשלה שלחה שמה הול צבא, להציל את העיר. אנשי הצבא הסתמדים בעיר ההיא מן השיעושים הצרו להכריהם היהודים אשר בצבא. המניסטר לסלחמה צוה, שלא לשלוח עוד שמת חילים יהודים.

המניסטר לצי המלחמה הודיע, כי מארבעים תלמידי ביח"ס לצבא הים נתמנו שבעה יהודים לאפיצירים. המניסטר לעבודת האדמה הכנים יהודים לבהים הגבנה הטבני.

לגמור מיתתה, וכן עשו מיד. לכן אין בזה צביה, הנאשם יצא זכאי, וגם הכירו לו הוצאותיו מקפת בית-המשפט.

גרש קיוב. הקומיסר, שהלכה מקיוב לפטרבורג לבקש, שלא לגרש את 3000 היהודים, שנגזרה עליהם גזירת גרוש מקיוב, שבה ריקם, הבקשה נדחתה. סוחרי נפשות, בברלין נתפשו שני יהודים רוסים סוחרי נערות, שקבצו שם נערות יהודיות, למכרן לבשת בארנגטניה.

הדומה עושה תשובה. הדומה הרוסית דחתה את הצעת הימנים, להוסיף סעיף בספר המשפטים, שאסור למנות שופטים יהודים, יען כי הם חברים לחברת כל ישראל חברים הוצעה למשול בכל העולם ולכבוש כל הון העמים ומותר להם להשבע לשקר, גם בלי החוק הזה אין ממנים שופטים יהודים ברוסיה ובכ"ז חשובה החלטת הדומה, שכפי הנראה בוש האקטובריים מהחלטתם בדבר רופאי הצבא, כי התחילו לפקפק באמתת דברי מרקוב ועדותו על הגמרא והשלחן הערוך. ניסלוביטש רוצה להכניס עתה את ההצעה, לבטל את תחום המושב בחתימת שבעים אקטובריים ומחמרים.

לרוא בוליה על אדות יהודי רוסיה. הסופר הצרפתי הנודע הזה כתב על היהודים ברוסיה, כי אולת היא מצד רוסיה ללחצם על אשר השתתפו במרידה, כי לא המרידה היא סבת הלחץ, כי-אם להפך, אין היהודים יכולים להיות אוהבי סדרי ממשלה הלוחצת אותם. העצה האחת לעשות את היהודים נאמנים למלכות היא לעשותם חפשיים. הדברים האלה הציגו גינהם בין המאות השחורות, הם אומרים, כי כל הלחץ, שהיהודים נלחצים, עוד מעט הוא נגד רעתם.

נצחון עברית בירושלם. מהתחרות החרדים עם החפשים תעשיר ארצנו עשר רוחני גדול, כן היה יסוד "תחכמי" ביפו, להכריע נגד הגמנויה, בירושלם יסוד החרדים "בית חנוך לילדות", להכריע נגד גני הילדים. ועתה קמו החרדים ליסד בירושלם ב"ס גדול לנערות, ללמד את הנערות דעת ומלאכה ושפיע, להתחרות עם בה"ס של למל והעזרה ועם "בצלאל", אין צורך להגיד שבכל המוסדות האלה תחיה עברית שפת הלמוד, כי אי אפשר באופן אחר, כי בנות ישראל מדברות פה בשבעים לשון מכל הגליות, אבל גם בבה"ס של האליאנס נצחה העברית, אי אפשר למנהלי האליאנס להשיג עוד מורים מתבוללים ואין לה עצה אחרת רק לחשוב עם המציאות, כן מתענגים בירושלם לשמוע את הילדים תלמידי האליאנס מדברים רק עברית ומלאך רע בהנהגת כ"ח בעל כרחו עונה אמן.

רמת המצפה.

רומי בתלמוד.

(סאמר אחר מספרי על אגדות התלמוד, אשר אתי בכתובים).

תודום איש רומי הנהיג את בני רומי, לאכול גדיים מקולסין בלילי פסחים, שלחו לו: אילמלא תודום אתה גורנו עליך נידוי בוי, ולהלן שם איבעיא להו תודום איש רומי גברא רבה הוה או בעל אגרופין הוה, תיש עוד זו דרש תודום איש רומי, מה ראו חנני מישאל ועזריה, שמסרו עצמן על קדושת השם לכבשן האש? נשאו קו"ח בעצמן מצפרדעים כוי, ריביא אמר מטיל מלא לכים של ת"ח הוה כוי, (פסחים נ"ג).

דברי חכמים אלה צריכין למוד, איך קנה תודום בשביל דרשה אגדית את לבנם של חז"ל עד שקראוהו גברא רבה ונשאו לו פנים, אעפ"י שעשה שלא כהוגן? להבין זאת עלינו לשוות נגד עינינו יחס העיר רומי לעם ישראל בימים ההם, אין קץ לספורי האכזריות והא-אנושיות של הרומיים נגד היהודים בדברי חז"ל ובדברי קורות העולם, ולמותר להרחיב הדיבור בזה, ע"כ אין גם כל פלא אם ראו חז"ל אח"כ ברומי מקור ההשתעבדות והאסון של האומה הישראלית, ונעשה להם שם העיר ההיא למושג השנאה והרדיפה, עד שדי היתה המלה האחת הזאת לעורר בקרבם שלשלת ארוכה של דמיונות מבחילים ונוראים, מי שם יצאה הרעה על כל העם, שם מונחים אוצרות בית ה', ומלכות הרשעה אויבתו הנצחית של ישראל.

כן מצינו בגמ' סנהדרין צ"ח ספור אחד, שיוכל לתת לנו ציור נאמן מהדבר הזה. מסופר שם, שריב"ל שאל את אליהו הנביא אימת אתי משיח? א"ל ז"ל שיליה, והיכי תיבי? בפתחא דרומי ומאי סימניה? יתיב בין עניי סובלי חלאים וכולן שרו ואסירי בחד זמנא, איהו שרי חד ואסיר חד ע"ש. נודע למדי מקורות העמים, כי העם הסובל ביותר תחת ממשלת זרים, ורכים אומרים לנפשו, כי אבדה כבר כל תקוה ממנו, יתנער לפעמים פתאום מעפר שפלותו, יתגבר כארי וילחם בעד הפשיותו עד נמף דמו האחרון, ואם השענה משחקת לו יפרוק את עלו ויקום ויחי, כי חוק היסטוריה, שכל דבר המגיע עד מרום קצו מסבב ריאקציה גמורה, לפני שבר גאון ולפני כבוד ענוה, כן הדבר בחיי האדם הפרטי וכן בחיי הכלל, ובשביל זה ציינו את מקומו של משיח, משאת-נפש העם, תקות-רוחו של ישראל סבא, סמל הגאולה והישועה, בפתחא דרומי, כי חז"ל ראו בעמק הגיונם, ישתנאי החיים המרים תחת עלה הקשה של רומי, המה רק המה יעמידו את המשיח לישראל, לשחרר אותם משעבודם, "עת צרה היא ליעקב ומסנה יושע", ואל"ה מלאך השלום והאחדות נתן סימנים להכיר את הגואל האמת, כי יושב בין אחיו הנדכאים, כרוך אחר האמללים ביותר שבחם, משתתף בצערם ולוקח חבל בצרתם, ובעוד שעניי הצאן אלה כל אחד סובל יסוריו רק בעד עצמו ובשרו, הוא סובל בעד כלם, שרי חד ואסיר חד, (וע' מס' מגלה צ"ד, מ"ש: "גדולה הסרת טבעת יותר מטיה נביאים וז' נביאות שנתנבאו להם לישראל" ובסנהדרין שם צ"ז: "הקב"ה מעמיד להם מלך כהמן והם עושין תשובה" והדברים האלה מכוונים למ"ש, אלא שנאמרו מהצד הדתי, כמוכן). ועד"ז אמרו גם במק"א (איכ"ר) "שבת"ב נולד משיח", כלומר: המשיח הוא תולדה מוכרחת של מאורעות ת"ב, ומה שרומי היא במקום, ת"ב הוא בזמן, ועוד בסגנון אחר השמיענו ריב"ל את הרעיון הזה וסמכו לקרא בעתה אחישנה: "זכו אחישנה, לא זכו בעתה" וכוונתו גם בזה, שאם לא יזכו להתעורר מעצמם, נאלצים יהיו לזה ע"י קורות העת, וכמה מן החכמים במאו את הדבר הזה מפורש יותר, כן אמר גם ר"י (שם): "אם ראית דור שצרות רבות באות עליו כנהר חכה לו".

ומעתה לא יפלא עוד ממנו להבין מאמר אחר של ריב"ל אחר שנכיר כבר את דעתו בזה, והוא בירושלמי תענית פ"א "אמר ריב"ל, אם יאמר לך אדם איכן הוא אלקיך אמור לו בכרך גדול של רומי". המאמר הזה עלול להפליא בהשקפה ראשונה, אכן הכוונה לפי האמור, שאם ישאלך אדם איכן אלקיך, כלומר איה ההישגחה העליונה, ישאתם מתפארים, כי בצל כנפייה תחסו אחרי אשר נכנעים אתם ב"כ ונרדפים על צווא, ע"ז השב לו: בכרך גדול של רומי, כלומר באותה רומי עצמה, מקור הענויים והצרות פועלת ההשגחה, כי כ"ז אצבע אלקים הוא, למען יתעורר העם ויבין, שאין לו לקוות חסד מדורפיה, ועליו לעשות כל מה שביכולתו לסולל לו דרך ולצאת מן המצוקה, ודברי ריב"ל הנ"ל ודבריו בירושלמי עולים בקנה אחד.

וע' בגמ' סנהדרין שם, שגם רבי יוסי בן קיסמא הגיד לתלמידיו על השאלה "אימתי בן דוד בא", שאין תקנה לישראל רק בנפילת רומי, אכן דרך אהדת היתה לו בזה, כי תחת אשר לריב"ל תלויה הגאולה בעם עצמו ועותותיו בידו וכמ"ש שם "זכו אחישנה, היום אם בקולו תשמעו", על דעת ר"י בן קיסמא גזירה היא, שתתגדל מלכות רומי וז"ש "לכשיפול השער הזה כוי ואין מספיקין לבנותו עד שבי"ד בא", לא שהדבר תלוי בישראל, אלא הם לא יספיקו לבנותו עד שיבא ב"ד, וע' בגמ' ע"ז י"ח, "שם הגיד ר"י בן קיסמא מפורש את דעתו זו באמרו לר"ח בן תרדיון: "חנינא אחי אי אתה יודע שאומה זו מן השמים המליכה, שהחריבה כוי ועדיין היא קימת" הוכיח לו בזה, שאין בידיו לעשות נגדה מאומה, (ואפשר משו"ז היה חביב בעיני גדולי רומי, שהרגישו בו שמקבל בהכנעה דין ישמים זה וסר למשמעתם וע"כ לווחו לבית עולמו והספידוהו הספר גדול) ומה שנתן האות לתלמידיו "שיתפכו מי מערת פמייס לדם" התכוון להראותם איך צדק במשפטו זה, שרק ע"י ירדת מלכות הרשעה יוכל ישראל להושיע, כי היא תתאכזר נגדם כחיתו יער עד שיוכל פמייס להצבת מרם מרוב ההרג, שעשו בבית ישראל,

ובכ"ז עדיין לא נמלאה סאתם, ובמ"ש בע"ז שם, ובמליצה הזאת משתמשים כל סופרי דברי ימי העמים ללשונותם כהגידם על מלחמות כבדות והרג רב, ותפס פמייס מפני שממנו בידוע, יוצא הורגן, הנהר הלאומי, מאמר נאה אחר, המדבר ג"כ על רומי בתור סמל הישנאה לישראל, מצינו בגמ' שבת נ"ז: "ארי" אמר שמואל בשעה שנשא שלמה את בת פרעה ירד גבריא"ל ונעץ קנה בים ועלה בו שידמו"ן ועליו נבנה כרך גדול של רומי, במתניא תנא אותו היום שהבנים ירבעם שני עגלי זהב אחד בבית אל ואחר בדרן" כוי (עפרשיי ז"ל שם) ולדעתי הכוונה, כי אחרי שנשא שלמה בת אל נכר, שהוא הקצה האחרון של המטיעה בגוים והכניסה לו אלף מיני כלי זמר (כמ"ש שם), כלומר אמנות נכריה ומנהגים זרים, אזי הרימה רומי אויבתה של אומתנו את ראשה, ורצונם לומר בזה, כי רק ע"י הסרת אפיו וצבינו הלאומי המיוחד לו והשחתת המדות היהודיות המהורות יוכל האויב להתגבר על ישראל, ולכלותו מעל פני האדמה, (ועד"ז השבו ויק"ר פלי"ב בין הדברים שננאלו אבותינו על ידם ממצרים "שהיו גדורים בעריות" כלומר לא התערבו במצריים, וכן גם יתר הדברים החשובים שם מורים על הלאומיות, שהיתה בהם *) ומבואר אצלי במק"א) ובמתניא אמרו ג"כ עד"ה, אבל מנקודת מבט הדתיות, ומ"ש שירד גבריא"ל ונעץ קנה היא מליצה אליגורית, כי גבריא"ל המלאך הטוב וסניגורה של האומה (** בעצמו התעסק בבנין רומי, ורצונם לומר בזה: כי העם המאבד את עצמותו הלאומית לדעת באופן כזה, כורה בידיו את קברה, ונותן יד לשונאיו להתגבר עליו.

וכשם שתארו חז"ל את רומי ענקית ברשעה ואכזריותה, כן תארו אותה ענקית בממשלתה וגדולה ע' למשל בגמ' יומא כ"ז: שם אמרו: שקול המונה של רומי הולך מסוף העולם ועד סופו, ואין ספק שאין להבין הדברים כפשוטם, ובדאי הכוונה: שפקודתה נשמעת בכל אפסי ארץ, וממשלתה מתוחה ברחבי עולם (וכן איתא שם "ו"), גם בעשרה עומדת רומי מעל כל הערים, כי מ' קבין עשירות נמלה (קיהושין מ"ט): וע' עוד מגלה ו': ופסחים קי"ח: איך ציירו בצבעים בולטים ובחפלה יתרה את פרשת גדולתה ורוב עשרה, את תפארת שוקיה ובניניה ואת חייה ההומים ורועשים כים נגרש, וע' עוד שבועות ו': וריש מס' ע"ז מזה ועוד בכמה מקומות בש"ס ומדרשות.

מנקודת מצב זו מובן הדבר, שנשאו פנים לתודום, אעפ"י שעשה שלא כהוגן, והמעם כי כונתו היתה רצויה, כי תודום זה רצה לחזק לב אחיו הנדכאים, שיישבו ברומי, העיר השנואה וההומיה הזאת ולהפיח בקרבם רוח עז ותקוה, שלא ימכעו בים הגדול הזה שאין לו גבול וקצב, וע"כ האכילים גדיים מקולסין בלילי פסחים, שהוא חג הגאולה, ויום גנוסיה של האומה, להבליט ע"ז ביותר ערך החג מפני שעיקר סמל הפדות והגאולה היה קרבן הפסח, (וע' רש"י שם בטעם שם מקולס, משום שנראה כנושא כלי זיינו בצדו, כובע נחושת בגלית תרגומו קולסא דנחשא וקרוב לודאי, שנקרא בן לרמו בו, שהוא לזכר החרות והנצחון, ומשום זה נראה לי גם שהגירסא שהיתה לפני רש"י ז"ל שר"ע קורוהו כן נכונה, מפני שזה מתאים מאד לרוחו הלאומי של ר"ע, המפורסם, ובאמת עיקר הדין שתולין חוצה לו ר"ע אמרו (מ"א דכ"ד צולין) וע' דברי רש"י שם ד' ע"ד) וכל היודע פרק בתורת הפסיכולוגיא, ובתכונות נפש האדם יודע, שלפעמים

(*) את הדברים האלה נתן מסדר ההגדה בפי האב להשיב זכן רשע: "בעבור זה עשה ה' לי בצאתי מסצרים לי ולא לו, אלו היה שם לא היה ננאל, ידענו, כי לא רק באופי רוחני מיוחד המונה בטבע יבדל כל עם מחברו, כי גם על הנימוסים וההקים התיצוניים קבוע חותם הלאומיות ועפ"י הם גם תוצאות האכיות הפנימיות וא"כ הרשע, השואל: מה העבודה המעשית לכם הוציא א"ע מכלל האומה וכפר בעיקר זכותיו, וא"כ אתה אסור לו, כי לפי דעתו זה אלו היה שם היה פושט צידתו הלאומית וספילא לא היה יכול להגאל.

(**) ביחוד בסה שנוגע להכלל של ישראל בתור אומה, ע"י גבריא"ל נולד דוד, (סוטה י'): ניצל משה, (שם י"ב) מלך יוסף, (שם ל"ז) עלה אברהם מכבשן האש, (פסחים קי"ח), כלם גבורי האומה, שנותנים לה זיו וגנה, וע' עוד מגלה ס"ז, וסנהדרין כ"ו, ושם צ"ו, ושם בדש"י מ"ד: ד"ה פוסקנית ועוד בכ"ס, וע' פסחים (שם): מ"ש א"ל הקב"ה לגבריא"ל, גער חית קנה שדרה בין הקנינים, ההמשך והקשר בין ב' מאמרים אלה מבואר מאליו.

הכסף מזהיר ומתנוצץ לנגה הנרות הדולקים ונתונים נותנים ממנו לעיני כל הנאספים, הסוקרים בסקרנות ביראת הכבוד ופחד לכל תנועה ותנועה שהוא עושה. הוא רוצה ללבוש את החלוקה ואינו יכל, ימינו כבר תחובה בשרוולה האחד, ובמו יד נעלמה באה ועוצרת אותו. הוא שוהה ומחסס, נמלך בדעתו, מסירה וזורקת על הכסא ומטיל באי-מנוחה והתרמזות הנה והלום בשכפתו הנוצצת על ראשו בלבד.

— חפשו בה ובה, חפשו היטב! — סגן הרב, מבין שפתיו, ורמט עבר בבל הלכות, הדם נקפא בהעורקים והשערות נסתמרו. אכן נודע הדבר! זהו סבת יגונו ועצבונו כל היום! חשו האמללים את הסכנה הצפויה, הרגישו את האסון המרחק באויר, ידעו כי בצרה גדולה הנם וחרב חדה מונחת על צוארם. כלם שמעו את שמע העלילה הנוראה עלילת דם, אשר שונאיו מעלילים עלינו משנים קדמוניות. ידעו גם זאת, כי ישנם אויבים בנפש, אשר ירצחו נפש ילד בצדיה וזורקים אותו בסתר בלי ראות אל בית יהודה, כדי לבסס את החשד, גדלה החרדה ועצמה הפלצות, הלב מתכוץ והולם מפחד והנפש סולדה בחילה. אך אין איש מוצא די אמן לזרוק את המלה מפיו ולקרא את הדבר בשמו האמתי.

נצללים מתנועעים בבית הקברות נתפזרו כלם לכל עבר ופנה, מוגי-לב נדחקו ונתכוצו לקרן זוית וגונחים ומתפללים בחשאי, ואמיצי-הלב שבהם הלבו לחפש ולבקר לאור הנר אשר בירם הרוערת, מי לחצר ומי למרפסת, אלה למרתף ואלה טפסו ועלו אל העליה בדקו בחורים ובסדרים — ולא מצאו כל מאומה.

נקצבו ושבו כלם בראש מורד, בלב נפעם ובידים רקניות. קרא הרבי את הרבנית ונעץ עיניו בה כקמיונר זה בחומא העומד לפניו למשפט. עניה זו עברה לפניו כעבר לפני רבו רועדת כלה ופניה הוריקו, זוהי בבחינת הלכנה המקבלת אורה מאור פני השמש ומכיון שפני הרבי הועמו נשחרו פניה בשולי קדירה, הוא מתחיל חוקר ודורש אם הכל במטבח נהג בשורה, אם לא מצאה חי משהו חמץ, אם שכרה את כל בלי החרם החמוצים בבקר השכם ולאחרונה אם הכל מוכן לסעודה. ומכיון שנוכח, שלא אירע חי תקלה על ידה נתגבר כארי, חטף את החלוקה ולבשה, חבש את השטריתל על ראשו והתכונן לקדש על היין בתורה ובמצוה.

באותה שעה נזכר באברת מטפחתו וצוה להמציא לו את המטפחת אשר בכיס החלט הלבן שלו. אחד מן המסובים הזדרז לעשות את רצונו, מחר אל הכולב, אשר עליו תלוי המעיל, תחב את ידו בכיסו והוציאה בחפזו בחזרה וצעק "וי", כאילו נשכו נחש. אימת מות נפלה על כלם וקם שאון בחדר, הכסאות והספסלים נעתקו ברעש ממקומם וכלם נדחקו בערבוביה למקום המעשה ושאלות מחירדות מלאו את חלל האויר.

השתיק אותו חסיד את חבריו והרגיע את רוחם הסוער. אין דבר, רק חנץ נוקשה מצא בכיסונו של החלט. ובמו כבס הסס נפלא נהפך היגון לשמחה. פני הרבי אורו וחדוה מלאה את כל ישותו. כמו תכלול נפל מעיניו, זאת הרגישה נפשו ועל זה דוח לבו ומפני זה עדו עליו כל אותן הרפתקאות היום. לפני שבועים היה סנרק על ברית מילה ונתנו לו חתיכה ראויה להתכבד מרקיק הרבשן והוא שכחה בכיסו, ובמקרה לא הוריקו את כיסי החלט בשעת בדיקת חמץ.

אחר אשר בערו את החמץ מן הבית כדן לאו הנתק לעשה, ישבו כלם שמחים ועלילים לספר יציאת מצרים, והרבי היה במעין הנובע, גלה סדות התורה ורוי דרזין וכטוב לבו ביין של ארבע כוסות אמר בתק לשוננו בנגון ההגדה: "רצה פורה שרשל שכחה להכשילני בכל ימצא והקביה הצילני מידו!"

יציאת מצרים.

"ההרש הזה לכם (ראש חדשים)" היא המצוה הראשונה, שנצטוו בה ישראל, בלשון רש"י בתהלת-התורה) ואין זה אומר רק, שלא נצטוו ישראל עד צאתם ממצרים מצות מאת הקב"ה ע"י מחוקק, אבל איא לומר בשום אופן, שהיו ישראל עד העת הזאת מחוסרי כל חוק ונמוס, שהרי אף בזמן שהיו במצרים היו להם

מלא מים פושרים לפניו והלו מרטיב במטפחתו את גופו, משפשף בסבון את כל אבריו ואת זקנו, ובעבועות מפעפעות ועולות בקצף ככוס שבר, והוא כלו כמו הפך לבן, הנוצנאי ז"ל היה נזהר מלהסתבן מעולם, סכיה מובלעת בכשר הוא בבחינת שתיה וסתם בורית מריפה ולא עוד אלא בערב פסח יש לחשוש משום חשש חמץ, בשעת מעשה חש רגש של בחילה ותעוב מעין אותו שהרגיש לפני ימים אחרים בעברו לפני הספר וראה בעד הפתח הפתוח "גוי" יושב לו על הכסא והאומן עומד על גבו ומחזיק בשמאלו את מפלי בשר סנטרו המסובן ומגדל ר"ע, אשר בימינו את שערותיו. אך סקירה מלה שלח הצדיק על אותו האיש המסתבן שמשולו והכירו, שזה בעל הבית השוכן בשכונתו, הוא ז"ל עצם את עיניו, שלא להסתכל בו ובמעשהו, אך שתק ולא אמר לו כלום, אבל שמא היה לו למחות ולא סחה? ובעשיו של זה נענש תיכף ומיד?...

הרבי ז"ל יושב על כסאו, לוקח ספר המעומה על הכריכה בנייר חדש משום משהו חמץ ומתחיל לעיין בו, אך סחו אינו צלול ואינו קולט את רעיון הכתוב, מחשבותיו מטרדות ומסוככות והמאורע אינו נותן לו מנוח. בשפולי אצבעותיו הוא לוקח צביטת טבק ומריח, פושט את ידו אל החמטון המונח על הספר הפתוח לפניו ומגישו לחטמו, ובו ברנע הוא נזכר במטפחתו, שרחץ בה במרחץ ומפקפק אם הביא אותה הביתה.

בפסח היה נהוג להשתמש דוקא באותה מטפחת-האף, שהוא מכבסה בעצם ידו במקוה בערב פסח. הוא שואל את הגבאי אם לא הביא אותה הביתה וזה עונה בשלילה, ולב הרבי נרגז ומתפעל. הוא בעצמו ילך לחפש אחריה, יעקב אבינו ע"ה היה חס על פכים קטנים והיה מסבן את נפשו בעברו את הנהר בשבילם. הוא ז"ל מתחיל מהרהר, כאמבמאי היה משפשף בה את גופו על המדרגה העליונה בשעת הזיעה היתה מונחת מבולה במים קרים על ראשו, אך בעת נסלו נתעלמה מן העין, וכאשר גדלה הבהלה והכל התחילו זועקים ורועשים ומשתקשקים שבת באברתו למרי ולא הרגיש כח אפילו אחרי טבילתו במקוה ולכתו הביתה. המטפחת נעלמה ואיננה ולמרות כל החפזים, השאלות והברווזים לא נמצאה, והרבי ז"ל היה מצטער חרבה, לא על שויה חמץ, כי במה נחשב הוא, אך היא ז"ל ידע, כי כל מקרי חייו אינם מקרים סתם, בני-יום-יום וכל מאורעותיו אינם בכדי, הוא ראה באספקלריא המאירה, שאצבע אלקים היא הפרמו לו דבר-מה, והיה מצטער על העלם הדבר וקצר-ראותו.

בבית הכל נקי ומצוחצה, הקירות מסוידים ומבריקים בלבנת זהרם, הרצפה שטופה למשיעי ופניה מתברכמים. המנורה בעלת שמונה הקנים התלויה על הספון מבהיקה בזהב מהור. השלחן מכוסה במפה מהורה ונקיה ועל הספסלים והכסאות מהבהבים גליגני נייר לבן, ריח החג הממשמש ובא מורגש בכל פנה וזווית, ורק הוא ז"ל סר וזעף ואינו יודע שלו בנפשו פנימה. נוגות נוגות וזחלות עליו הישעות וכלל התאמצו להראות פנים מסבירים מתכלט יגונו וצערו מכבצץ ועולה ונגלה לעין הרואים. בת-שחוקו על שפתיו דומה לכביה נסתרה חשאת, דבורו כמו הד אנחה עצורה וקולו צרוד וקטוע כמול כנור שנסרק.

היום רפה לערב והוא נזדה, לבש בגדי יו"ט והלך לבית הכנסת להתפלל, הוא מתכוון למשוך שפע קדש מלמעלה למטה אל לבו הקרוע ומורתח, לגרש את המחשבות הזרות המבלבלות ומדכאות את רוחו ולשמח את נפשו בשמחת החג — אך לא עלתה כידו. איזה דבר מרפרף באויר, נוגע בו ואינו נוגע, לבו חלי ומרגיש — אך מה? מה?...

ברכת יו"ט הוא מקבל בסבר פנים יפות ומחזיר ברכתו בשמחה עשויה ובקול רם, אך אינו השומעת מתפללה על קולו הזר היוצא משפתיו, דומה שאיש אחר עומד מאחוריו ומעקם את קולו כדי להרעימו.

בלוית חסידיו, "יושבי" ומקורביו הוא בא הביתה וכלבו החליט לערוך תיכף ומיד את חסדר משום מרחא דצבורא, הבכורים שבו"שבים" צמו כל היום. גועלים את הדלתות וסוגרים את התריסים, והוא ז"ל מכין את עצמו ברחילו ורחימו אל ההסבה, מושיטים לו את כפתו המוכתרה זו זהב סביב, ואת חלוקתו הלבנה, צוארונה הרחב המקוישט פארי זהב עם נקודות

דברים ממשיים ומוחשים כאלה המה הסגולה היותר פועלת להרמת הרוח הנדכא, וזהו מה ששאלו התלמידים: אם בעל אגרופין היה תורום ויראו חכמים מפני נחת זרועו או גברא רבה הוה והתכונן בזה דטובה וע"כ חלקו לו כבוד, ע"ז הביאו דרשתו על חמו"ע, איך נשאו קו"ח בעצמם מצפרדעים, והדברים האלה המלאים רגש והתלהבות יורונו למדי, שכן היתה דרכו בקדש, לתת אמן בלב אחיו וע"כ אף בזה לש"ש התכוון. ור"י בר אבין אמר שהיה מטיל מלאי לכיס של ת"ח וגם זה מורה על טהרת רוחו והלך נפשו הנעלה, שלא נתן להם בתור מתנה לאביונים, הנושאה עליה חותם הנדיבות, שלא להחליש את רוחם ולכבא רגש בבורם, אלא נתן להם סחורה להשתכר בה (כפריש"י שם) וע"כ שכר אדם כזה גדול כ"כ ובמ"ש שם, שזוכה ויושב בישיבה של מעלה, תחת אשר היה זהיר בכבוד החכמים, שלא להורידם ממעלתם וגם מזה יש לדון, שפעולותיו היו לטובת הכלל, להרמת רוח העם. — (וע' בה"ט בשם השכנח"ג אי"ח תקנ"א ל"ו). א. לאריער.

העלם דבר.

מספורי החסידים.

מאת ישעיה פוכם.

בערב פסח אירע הדבר. מבעוד יום היו פניו הקרושים מעוננים, רוחו סרה ודאגה מסותרת מתליעה בקרבנו. בדרבו בקדש הלך גם היום בשעה השתים עשרה לבית המרחץ, וכאשר הזיע ועמד, לשפוף קתון של מים קרים על ראשו, מעדו רגליו ר"ל ואבר שווי-משקלו ונפל, ולולי הגבאי, שהיה באותו מעמד ועצרוהו באמצע המעלות, היה נתגלגל למטה והיה נפצע חי' פצעים אנושים.

הצדיק נסל וגם שלם כגופו, אך הוא ז"ל התעצב אל לבו, רוחו היתה נכאה ונפשו מדוכדכה מאד. הנפילה כשהיא לעצמה היא סימן לרעותא, הנוצנאי ז"ל התחיל מחמט ומנקר במוחו ומפשפש במעשיו, שמא עבר עבירה ונעלם ממנו? אולי חטא בהרהור הלב? הוא חפש חפש מחופש ולא מצא בעצמו אפילו כתם בל שהוא. הכל מתנהג אצלו בשורה, הוא מדקדק במצות בכל חומר הדין ונזהר בעבירה קלה שאדם דש בעקביו ומקפיד גם על סביבתו ומזהיר את הכל, שיהיו מהדרין מן המהדרין — ונפילה זו מפני מה היא באה?...

נדחקו אליו מקורביו ושואלים בדאגה על שלום גופו והוא מרגיש כעין עלבון לנשמתו הטחורה. בורים הללו מה הם סוכרים, שגם הוא עסוק בחיי שעה? תינח הם מטפלים במטל ועוזבים את העיקר, אבל הוא ז"ל אין לו בעולמו אלא די' אמות של פרישות וטהרה ולא החמר אצלו העיקר, אלא הנפש שבו, ואם היה אסון לגוש בשר זה? — מה בכך? אין אדם נוקף אצבעו למטה עד שנגזר עליו מלמעלה — העיקר שהנפש אינה לקויה — ויסורי הגוף מוכרח כל יהודי כשר לקבל באהבה, ומקרא מלא הוא: את אשר יאהב די' יזיבה.

אחרי נפילתו נח רגע, והחמטן עובר ושבת ומתגנב להסתכל בפניו בדאגה ורגזה וגעגועים גדולים, והוא ז"ל מחייך תחת שפמו ומוצא כעין קורת-רוח מאהבת העם אליו ומבטיח את כלם, שאין דבר, די' שמר כל עצמותיו ואחת מהנה לא נשברה, וכמו לאמת את דבריו הוא ממשש בכל אבריו ומוצא ככלם מתום, הוא מנסה לקום, והולך נשען על זרועו של הגבאי, טובל שלש פעמים תבופות במקוה, עולה ומסתפג בסדין, נה קצת, לובש את בגדיו ושבת הביתה.

הזקנה המשרתת שמעה את המאורע כשהיא עסוקה בגרירת תפוחי-אדמה על הפומפיה וגררה את בשר אצבעותיה עד העצמות. הרבנית נתעלפה ולא שבה רוחה אליה במרם ראתה אותו נצב לפניו חי וקים בפנים שוחקים, אבל שחוקו היה מעושה ופניו המסבירים עשויים. אבריו כמו רצועים ומרוסקים, שלות נפשו עזבתו ולבו נוקפו. האין? צדיק נופל לו וקם, כאיש פשוט, סתם, בלי שום בונה עמוקה ובלי שום דמז מלמעלה? בודאי יש דברים כגו, ועל זאת בכתה עין רוחו במסתרים: שמא חי' גרם החמטא...

בחיותו באמבמאי בבית המרחץ ועוסק ברחיצת ראשו, ראה איש יושב על גבי קרקע ומסתבן, קתון

לחשיבותן המיוחדת לסבות הנזכרות. אך נמצא, שמוכירה התורה מצרים גם בשמירת-המצוות בכלל (ויקרא כ"ב ל"א—ל"ג). ולא נמצא אף פעם אחת, שיזכיר הכתוב יצ"מ אצל צווי שום קרבן (חוץ מבקר-בן-פסח. כדבר מובן מאליו). לפי שמצות הקרבנות לא היתה נחוצה וחיונית בשביל חשיבות-עצמותה. כי אם לכונה שלילית, להרחקת תעוב וגעל.

ע"כ צותה התורה לזכור יציאת-מצרים תמיד ושלא נשכחה כל ימי חייו (שמות י"ג ג'. הדברים מ"ז ג'). לפי שיציאת-מצרים תהיה לנו לעדה ולזכרון כמה רע ומר לנו וכמה מזיק הוא לאחדותנו ולכל עניני-לאומיותנו בהיותנו בארצות-זרים. כי אך בארץ-אבותינו, הארץ המיוחדת ללאומנו מעולם, נוכל לשמור את דתנו, את תורתנו ואת כל קדשי-לאומנו במהרה וביריות, אך שם נושע תשועת-עולמים.

משה יומא הלמך.

הבכורה.

בעודני ילד אוהו בסגור אמי, שמעתי — כשנתגלגלה השיחה על-אדוטי — אמי מספרת לשכנותיה: שביום ל' לחולדי נעשה פדיון-הבן, הומנו קרובים ושכנים, זקנתי לקחתי בחתולי ומסרתי לחיים שלום הכהן והוא לא רצה להחזירי לאבי עד שנמנו לידו זחובים אחרים. אז נערכה ארוחה כיאות, אכלו ושתו כמו על חתונה.

דברים כאלה לא עשו עלי אז רשם כלל ובמחיר הרך לא היה בית תפישת, לבא לידי מסקנת אמי, שיש כי מה שאין בחברי ורב ערכי מערכם, חסרה לי הכרת עצמי. כאשר גדלתי ולמדתי בחדר נגלה לפני עולם חדש, נודע לי, כי יש לי איזה. ערך שאינינו לבני גילי ולא כל אדם זוכה למדרגה כזו, למדרגת בכורה. את יקר ערך הבכורה למדתי בחומש ומחיר הרופף ספל או בבכורי התורה והתענין בכל אחד מהם. יעקב אבינו, שהיה איש צדיק וישר אהלים, תלמיד "החדר הגבוה" של שם ועבר, המיל עינו על הבכורה בעודנו בבטן אמו ואחו בעקב עשו, לעכבה שלא יקדמונו לצאת. וכאשר לא עלתה בידו ולא היה בו די כח להתאבק עם איש ציד כעשו, לא נתיאש עוד מחבכורה והשתמש בשעת הכשר, כשבא עשו מן השדה ע"פ מרצית נמרד ורעב כזאב וצעק לעקב "הלעיטני נא", לא רצה יעקב להלעיטו חנם. והאדמוני, אשר פרסם בעודנו בבטן אמו בעברו על פתח ע"ה, מבר לו את בכורתו בעד נזיר ערשים, שומה כזה! הנאה מרובה נהנית כאשר ספר לנו הרבי, שהרשע בקש לעכב את קבורת יעקב אבינו במערת המכפלה במענה, שבוכות הבכורה שיכת מערת המכפלה לו. אומרים לו: "הלא יש כתוב וחתום, שמכרת את הבכורה לאבינו!" והוא משיע עצמו כאינו יודע, בינתים בא חושם החרש בן דן בהול ונחפו ולא ידע, שנפתלי רץ כבה, שהביא את שטרי-המכירה ורצץ את ראש עשו, שנפל לרגלי יעקב ויעקב נהנה הנאה גדולה ממעשי חושם והראה פנים שוחקות, "ישר-כח לחושם" קראתי ממעמקי לבי.

בעת ההוא השתתפתי בצערו של ראובן, הוא היה הבכור האמתי ולא היה לאיש שום צד שתפות בבכורתו ורק בשביל שפחו כמים והוציא מטת יעקב מאהל בלחה לאהל אמו נענש ונסלה ממנו זכות הבכורה ונתנה לאחיו הצעיר, כמה צריך הבכור לחזור! וכן נכמרו רחמי גם על מנשה. בכור — ועלבון כזה! "ידעתי בני ידעתי" קרא יעקב לא הועילו מענות יוסף, שלא יכול לראות בעלבון בנו הבכור, הזקן הקדים את אפרים הצעיר בכרכתו. יען ראה, שיהושע בן נון יהיה מיוצאי חלציו, אשר יצוה לשמש: דוס! אמלל, מה היה מנשה יכול לעשות? מה פשעו ומה חטאתו? מלא כעס חייתי על בכורות המדבה, שנאלו לחול במחלות סביב העגל והפסידו את הבכורה בעבור שמות כזאת עד היום.

במשך הימים נודע לי, שלא רק אדם, גם בהמה, אם היא ראשונה ללידה, אינה חול, קדוש יאמר לה. הידיעה החיא רכשתי לי ממעשה, ששמעתי על-אדות תיש, שנולד לבע"ב אחד בעיר ששכחתי שמה והיה לשיחה לכל יושבי עירו. לבקאים באותיות הקטנות

התורה, ולא בפעם אחת קבל העם את כל התורה וחקיה. (ע' תולדות האמונות והדתות למנוס — העתקת-פרנקל — חלק שני ספר רביעי צד 42, 43, 44, 45, 46 ועוד). וע' עוד ודייק היטב שמות ד' כ"ב, במדבר מ"ז ג', תהלים ק"ה ו', י"ב—מ"ה מ"ג, דה"א מ"ז כ"ב—כ"ב, ואמרו במדרש: "בשביל ד' דברים נגאלו ישראל ממצרים: שלא שנו את שמם, לא שנו את לשונם, שלא היו בהם דלשוין (או: שלא גלו מסתורין) ולא נמצא בהם אחד פרוץ בערוה" (שמות רבה פ' א', ויקרא רבה פרשה ל"ב, מדרש חז"ל פ' ד' אות כ"ה, במדבר פ' כ' אות כ"א, שו"ח" תהלים סימן ק"ד ועוד). ואמרו במסכת שמחות פרק ח': "ראוים היו ישראל להגאל ממצרים אף אם לא עמדו להם משה ואהרן. ראוין היו ישראל לקבל את התורה אף לולא עמדו להם משה ואהרן". ובמדרש שח"ש פרשה ב' אות מ': "בשהיו ישראל במצרים היו דומים לשושנה בין ההוחים".

אולם בכל שמירת ישראל במצרים מהרת-המדות ומהרת-המשפחה נתקלקלו גם הרבה בארץ לא-להם, ולמדו מדרכי-המצרים, לעשות כתועבותיהם ושקוציהם, כאשר הזכיר זה הנביא יחזקאל בפירוש בספרו (כ' ו'—ח'). ובשביל זה השתרשו בישראל הרבה מנהגים זרים — ממצרים ומעמים אחרים — ולא היה אפשר לשרש את המנהגים מהם בפתע-פתאום מלב-ישראל, לפי שכבר הורגלו בהם בתקף ובחזקה (ע' תולדות האמונות והדתות הנ"ל — בהלק תורת-ישראל — צד 62, 63, 66, 70). ואנחנו רואים, כי מנהג-הקרבנות הבורה המחוקק ליהדו ולהנהיגו בקדש, כדי שלא יגרר ישראל אחרי עמים אחרים ויטמא בגלוליהם, והיתה הכונה שיעזבו ישראל לאט לאט מנהגים כאלה עד שלבסוף יתרחקו מהם לגמרי, ובעל-המדרש הבינו זאת היטב באמרם (ויקרא רבה פרשה י"ז אות ה'): "משל לבן-מלך, שגם לבו עליו והיה למור (רגיל) לאכול בשר נבלות וטרפות, אמר המלך: זה יהיה תדיר על שלחני ומעצמו הוא נדור (פרוש ונבדל). כן, לפי שהיו ישראל להומים אחרי ע"ז במצרים והיו מקריבים קרבנותיהם באסור-במה, אמר הקב"ה: יקריבו לפני בכל-עת קרבנותיהם באהל-מועד ויהיו נפרשים מע"ז, והתורה מבליטה את הדברים האלה בפרוש בויקרא סמן י"ז פסוק ה', וע' מזה במו"ז להרמב"ם בטעמי המצוות במאמר השלישי, ומובנים בזה היטב הכתובים: ש"מ מ"ז כ"ב, ישעיה א' י"א, ירמיה ז' כ"א—כ"ד (פה בולמים הדברים האמורים להדיא ואין כאן מקום לעקושים וכרכורים בשום-אופן). עמוס ה' כ"ה, תהלים ג' ח—י"ד ג"א י"ט — מ' ז' ודומיהם. — מובנים בזה גם דברי יחזקאל כ' כ"ה—כ"ז "גם אני נתתי לכם חקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם" וכו', שפינוהו בספרו "מקדש" פרק י"ז האריך לשונו על-אודות הכתובים האחרונים האלה בדברים מגונים מאד, אולם ישבת, כי שרש "נתן" בלח"ק (וככה הוא בלשונות הסלבים) יבוא גם להוראת הנחה ורשיון (לאססען, געשטאטמען) בבראשית כ' ו'—ל"א ז', שמות ג' י"ט, שופטים מ"ז א', איוב מ' י"ח ודומיהם רבים.

נמצא איפוא, כי עקר-הכונה בהוצאת ישראל ממצרים היתה בשביל לתת להם את התורה, לשחררם מגלולי-מצרים, ממטאותיהם וממנהגיהם הזרים, לזכך מדותיהם ולהחזירם למסרת-אבות ולהוסיף להם חקים חדשים, בין במצוות שבין אדם לחברו ובין במצוות שבין אדם למקום (כי האחרונות יחזקו את הראשונות, כידוע בטבע-הדתות). ולולא הוצאו בני-ישראל ממצרים היו נשקעים לגמרי בחלאתם ומטאתם של מצרים, נרתק חבל-הלאוס וברבות-הימים היה נכחד קיומו מן הארץ בהתערבו בגוים. על-כן נראה, כי בכלל-המצוות הכאות לצין את ישראל ולהבדילם מעמים אחרים, או באותן המצוות הכאות להישר את האומה במדות נכונות וישרות, מזכיר הכתוב יציאת-מצרים, למשל בקדוש-בכור, בתפלין, בתחלת עשרת-הדברות, בהשראת השכינה באהל-מועד (שמות כ"ט מ"ו), באסור-שרצים (ויקרא י"א מ"ה), באסור-ערויות (שם י"ח ג'), באזהרת אונאת-גרים, עוות-משפט ומאזני-מרמה (שם י"ט ל"ג—ל"ו), בחגיגת-המועדים (כ"ג מ"ג — הדברים מ"ז י"ב), בשמירת-השבת (שם ה' מ"ו). באסור לקיחת-רביית (ויקרא כ"ה ל"ו—ל"ח), באזהרה, שלא להמכר ממכרת-עבד — כשאר-חגוים — (שם פסוק מ"ב, נ"ה), בזכירת ברית-אבות (כ"ז מ"ו), במצוות-ציצית (במדבר מ"ז מ"א) בל-אלה במצוות פרטיות,

מורים, מנהיגים ושופטים, זקני ישראל, הזכרים כמה פעמים בספר שמות ובכל זקני-ישראל, זקני-העם, זקני-העדה וזקנים מתם הכונה על היועצים, הראשים והמנהיגים או המחוקקים והשופטים אשר בעם, כנראה ברור משמות כ"ד א' מ', י"ד, הדברים י"ט י"ב — כ"א ב', ג' ד', י"ט; כ"ב מ"ה, מ"ז ויקרא ד' מ"ז, רות ד' ב', ד', ועוד במקומות רבים, ובתלמוד ומדרשים נמצא למכביר מלת "זקן", שהוראתה ריש-מתיבתא, מופלא שבב"ד או מופלא שבסנהדרין וכדומה, (הרש"ל בבאורי לישעיה ג' ב') מעיר בצדק, שגם ברומית מלת Senatus (יועץ העיר או המדינה) נגזרת מלת Senex, שהוראתה זקן, והיא נראה, שגם המלה היוונית דיאקונס, שהוראתה ראש ההכמים, ראש-אסכולה, שממנה נגזר דקן, מוצאה מהמלה העברית זקן בחלופ ז' ב', שהלופה מצוי בעברית, בארמית ובשאר לשונות). בכל אופן נוכל להחליט, שהיו לבני-ישראל (אף קודם מתן תורה) מנהגים וחקים מסורים מאבותם מדורות-עולם, הלא כבר נבא נאמר, שנצטוו לקחת אל התבה שבעה שבעה מן הבכמה הטהורה, ונאמר, שהקריב נח מכל הבכמה הטהורה ומכל העוף הטהור עולות, הרי שהיה ענין בהמות טהורות ידוע, וד' צוהו חקים ונמוסים ישרים (שם מ' ג'—ו'). ואברהם נצטוו על המילה, ונאמר באברהם: וישכר משמרת, מצותי חקותי ותורת (שם כ"ז ח'). שלש המלים האחרונות הן צווחות ואומרות, שהיו לאברהם חקים, מנהגים ונמוסים ואותם מסר לבניו אחריה, לשמרם ולהתנהג בהם לשוב ילחם (כאמור בפירוש בסמן י"ח פסוק י"ט). (ראה חולין פ"ז מ"ד: "אבל התנהגו אעפ"י שלא נצטוו עדיין"). ובלי ספק היו לישראל מנהגים מיוחדים, מעין אסור אכילת דברים טמאים ושאר מנהגים המיוחדים רק לבני ישראל, מעין אותם שראינו אצל נח, וכן הנהיגו להם בני ישראל, שלא לאכל גיד-הנשה (ל"ב ל"ג, וע' חולין ק' ב' ק"א ב', אבל עמק פישוטו של מקרא יורה וכו' שאמרת וזהו "עד היום הזה") ובני יעקב עשו לאביהם אבל שבעת-ימים * (ג' י'). — בעלי המדרש אמרו: "וישמור משמרת, אפילו הלכות ערובי-חצרות היה אברהם יודע, תורות, שתי-תורות, שבכתב ושבעל-פה, מלמר שקים אברהם אפי' מצוה קלה שבעל-פה, (ב"ר פרישה ס"ד וע' פצ"ה ושם חגרסא במקום ערובי-חצרות — ערובי-תבשילין) ועוד יש מזה גם בתלמוד ובמדרשים אחרים הרבה, שהאבות קימו את התורה כלה במרם נתנה, ואף שיש הרבה מן ההפלה במדרשים האלה בדרך האגדות, שדרכן להגוים, אבל גם הרבה מן האמת יש בדברים האלה, באמת רבים מהק-תורתנו היו מנהגים כבר אצל אבותינו הקדמונים, במרם נתנה

* ויגל שגם באכילת-מצות נהגו בזמן קדום בעתות שסחה ובהזמנת אורחים חשובים. ע' בראשית י"ט ג', וגם בסמן י"ח ו' ג'ל, שהיו ענות-מצות בהשוואה לזה של לוט ולשמות י"ט ל"ט, וראה שפי' כ"ח כ"ד, ונוכל למצוא לזה רמז קצת בב"ר פס"ה אות י"ג, ואולי היו נלושות מצות כאלה גם בשמן ודבש והיה מאכל חשוב, וכל הסנחות באות מצה (סנחות פ"ה מ"א) ומשאר חמץ לא הוקשר כל אשה לדי רק מצה (ויקרא ב' י"א) והיה זה בודאי מנהג קדום מאד, כמנהג רוב-הקרבנות, וישראל נצטוו לאכול מצות עם הפסח במרם יצאו ממצרים (שמות י"ב ח'). ומה שנקראת המצה, לחם-עניי (הדברים מ"ז ג') נ"ל לומר לפי, מקוריות-הפשט, דבר חדש לגמרי, קרבן-פסח לדעתי היה סעי זבחת-התורה, היינו מעין קרבן-הודאה לדי' על שיצאו ממצרים (וקצת מסוכים לזה מהדברים מ"ז א'). והיה הפסח משונה קצת במנהגיו משאר קרבנות כיו"ב, התורה מעונה להם והלות — של מצה וגם של חמץ (בויקרא ד' י"ב, י"ג וסנחות פ"ה מ"א). ולפיז באו המצות בעקבן בשביל הפסח, וכן נראה ברור מלשון-הכתוב שמות י"א ח', במדבר מ' י"א, ע"כ בפרשת פינחס נזכרו מצות פסח עם הקרבן, אף שלא נזכרו מנהגי סכות, אלא שצותה התורה שיאכלו ישראל מצות פסח אף בזמן שאין פסח, למען כל הדורות יזכרו יצ"מ, כנראה משמות י"ג ג' ו', ז' ועוד כתובים אחרים, וע' פסחים דף ק"ב עמוד א', והוא שנאמר: לא חששתי על חמץ דם זבחי וגו' (שמות ל"ד כ"ה). ע' ח"א ורש"י ושי' פסחים ה' א', אך לפי הפשט השוה לזה מ"ש בתורה: על חלה לחם חמץ יקריב קרבנו (ויקרא ד' י"ג) ולפיחו יאמר כאן לא חששתי את הפסח ותקריבוהו על חמץ, כזבחת-התודה, כיא על מצה לבד כאמור. והנה כל הסנחות באות מצה, חוץ מתורה (עשר החלות שכו, ע' סנחות ע"ז א') ושתי-החלות (כסנחות כ"ב ב'), ורוב מביאי הסנחות (שהן עפ"י רוב מצה) הן עניים (כרש"י ויקרא ב' א'). הוא שאמר, שבעת ימים תאכל עליו מצות כו' דברים מ"ז ג') שפלת עליו מיוחדת לכאורה, אבל הכונה, תאכל עליו, על הפסח הנוכר בפסוק הקודם, שהמצות בעקבן הן בשביל הפסח, רק שנמשכה אכילתן ז' ימים מטעם שהזכרתי למעלה, והמצות הן לחם-עוני, היינו לחם-הקרבן, שבא במצב-עוני, ומדוע בא פה מצה ולא חמץ יען כי בחפזו יצאת וגו'.

הועידה תפתח בכ"ג ניסן בשעה 4 אחצ"צ בד"ר.
רפאל סופרמן
ראש המרכז.

רוחנין. ניסן אתחמ"א.

תורה.

לכבוד מורי החביב והנכבד, מר שבה וואלקאווסקי!
חשנו אשר הנני מרגיש בחיי הרותניים, אהרי כלותי את שלשים ושנים מכתבי הוראתך, גדול כי עד אשר אי אפשר לי לציון לך באפן ברור ומדויק כעמי, לא רק כעד למוד השפה העברית להוד, ששמנה לא היתה לי טרם ההלי למוד את מתודתך אף ידועה מועטה, ואשר אהרי כן רכשתי לו במדה מרבה, צריך הנני להביע לך את תודתי, אלא גם בעד הספורים והמאמרים המלבבים, שבהם השפעת עלי לחבב את לאומיותנו וספרותנו היקרה, צריך הנני להודות לך מפנימיות לבבי.
ברגשי אהבה ובתורה רבה הנני תלמידך המשתהוה לך אפס. גורליך "אדר ב' תרע"ב צבי קופיטא.
(כשר "וויללאקס"). דיא "וויללאקס" קאפפער-ווירפערל אים אלגעמיינען דירפערן אין יידישען הויזאלטונגען נוכח געד ברויכט ווערדען. דאגעגען ערצייגט דיעזעלבע פאבריק אויך כ"ש"ר "וויללאקס" אונטער ארטהי השגחה. דיעזער "וויללאקס" איזט טהאטאכליך כשר אונד קען אויסשליסליך נור ביי דער בוד דאפעסטער "Garai-Drogerie" בעצאגען ווערדען. נאָהערעס אונד טער דען אננאָמען דיעזעס בלאטטעס.

אונזערען פאמיליען עמפפעהלען וויר

דיא קאלינער ציכאריע גויפ'ס בעסטע.

הנני מברך בבמז"ט את ידידי מר יוסף הערמלען ממעלעץ ומשה גראבשריפט מקאלאבאשוב, את הראשון לחתונתו ואת השני לארוסו.

מנחם האבער — אנטווערפער.
במז"ט לך ידידי מר ישראל קאמפף לחתונתך זאב גרייזמאן — קראקא.
מפנימיות לבי אברך את ידידי ורעי מר פנחס שטראם במז"ט לחתונתו. מז"ט לחבריו במנוב.

יצחק דוד רויזנברג — ברלין.
ברגשי גיל ואהבה הנני מברך את אחי היקר מר מאיר הייבערג מפה לארוסו עם מרת אסתר יסף מבכניא. יוסף הייבערג — ירסלב.

ברגשי שמחה אביע ברכתי לדודי היקר מר שלמה געלבואקס בראזוואדוב לארוסו עם מ' וואלקער בשעניאוו.
מז"ט לך רעי מר שלמה געלבואקס לארוסו עם מרת וואלקער משיניאוו.

ליב וועסטרייד — הוואלאוויץ.
ממעמקי לבי אברך את ידידי מר שלמה גלבואקס ראש ח' בית יהודה ברוזוואדוב לארוסו.

נפתלי האפערט — יאסלא.
בברכת מז"ט אברך את ש"ב מר חיים פרימן מסטרייזוב יצחק סלפטר — זבנא.
ברכות הנוכחות ממעמקי לבי אברך את המל"ג מר מאיר הייבערג מיארוסלב לארוסו עם אחותו אסתר. יעקב שיף — כאכניא.

קאנקורוז.

בעירנו סטריא מתבקש רב ומורה צדק לקהל עדת ישורון ירא ושלם לדי ולתורתו, סמוך מב' גאוני זמננו בתעודת הוראה, וגם ראוי לאותה אצטלא על פי חקי המדינה. המבקש לקבל עליו משרת הרבנות דפה ישיב לשלוח הנה תעודותיו לא יאוחר מן 15 מאי הבעיל. בדבר תנאו ככל פרטי ההתמנות ישתוו עמו נבחר קהל עדתנו.
סטריא 10 מערץ 1910

הנהגת קהלת סטריא

ציון לזכרון!

יזכור אלקים את נשמת פן יקיר וילד שעשועים חיים מענדיל פן שמואל צבי שנקטף באביו ה' ניסן שנת רע"ח, לדאבון לב הוריו קרוביו ומכיריו. תנצב"ה.

ספר הלמוד

שפתנו חלק שני

יופיע ביום הראשון אחר חג הסוכה הבעיל. לפנות אל כל המוכרי ספרים. המכירה הראשית אצל

AMKRAUT & FREUND, Przemyśl.

השלישית נצחני מתחרי ובמו מגבוה הביט עלי במבט בוז ובקריצת עיניו. להבקיע מרתי.

להפטר ממנו עלה כלבי רעיון, ללכת אל בית-תפלת החיטים. הלא המה אנשים פשוטים, אין בהם יודע ספר, לכן סברה היא שבכוריהם יקבלוני בסבר פנים יפות. ביאתי שמה לא החמיאה את המטרה, הבכורים שישו עלי, ובמשך כל התפלה דפק לבי בקרבי מתקות כבוד. לקול כל פתיחת הדלת נרתעתי לאחורי מספה, כחנתי את כל הבא אם איננו מתחרה עד שעזרני ה' והתפלה נגמרה.

פתחתי את הגמרא והבכורים התלקטו סביבי ולבי מלא על כל גדותיו רגשי גיל וחרון, לאשרי לא היה גבול. פתאם גשמע קול יוצא מפי אחד הבכורים: "הלא גם שם יש סיום! וכל הבכורים הלכו לקול הקורא ועזבוני גלמוד עם סיומי, לזאת לא פללתי, שאיש זר יתעה לבית תפלת החיטים. אח"כ נודע לי, שהוא עצמו אינו בכור כלל, רק בנו הקטן, יונק בעריסה וברצותו לפטור אותו מרח ללמוד מס' בלה. כעבור רגעים אחדים ואכי הבכור מונה והולך את בני ר' פפא וכל העם עונה אחריו ואני יושב שומם ונכלם.

מקרים כאלה, שקרו לי בכל שנה, הישחו את גאותי והשפילו בעיני את ערך הבכורה ובעין תרעומות קננו כלבי עליה ונתעורר בי החפץ, לעשות בקרת על הבכורה והבכורים. עוד הפעם מפלתי בבכורי המקרא ומצאתי, שבבכורה היא רק ברק חצוני והבכורים כלם נולדו באיזה חלשה ואחיהם הצעירים מהם. עלו עליהם תמיד במעלות ומדות.

קין והבל! אל הכל ואל מנחתו שעה ה' ולקין לא ישעה וקין יצא ארוך באות קלון, ישמעאל ויצחק! הראשון היה פרא אדם ואביו גרשו ויצחק... עשו ויעקב! האדמוני היה איש ציד, זולל וסוכא ובוה את הבכורה ויעקב איש תם, יושב כאהל של תורה. ראובן ואחיו! ראובן הטא והבכורה נתנה לאחיו הצעירים, ללוי כתר כהונה, ליהודה כתר מלכות, ליששכר כתר תורה וליוסף שני חלקים בנבססם. מנישה ואפרים! האחרון גדל מן הבכור וקדמחו בכל דבר. אחרון ומשה! הבכור היה בפוף לאחיו הצעיר, דוד ואחיו! דוד הקטן זכה למלכות ואחיו נמאסו, וכן שלמה בנו היה הקטן מאחיו.

בכל הבכורים מצאתי דפי, שבעבורו היו נופלים מאחיהם הקטנים. מסקנתי זאת הרגיעה את רוחי על מה שעבר, ואם תאמר, הרי גם אני בכור. לא הרי אני כהבכורים המגנים למעלה, לי אין אח צעיר שיגבר עלי.

יחיד הייתי להורי וזאת לי הצי נחמה.

נחום אויערכאך.

הקולשיא החמישית, שבכל הלילות מברכים על חיים "שהכל" ובפסח בורא פרי הגפן?
דבר אחר, מה ל"דבר אחר" בהגדה? הלא סמוך לו "ביר חזקה", הוא נדחק ביד חזקה.

המכנה השלישית, כפרי אחד בחגיעו לעשר מכות קרא "בנים" במקום "בנים", "בנים כתוב", העירחו בנו, "אל תירא בני, ענה האב, גם בנים הם מכה טובה".

הודעת המרכז.

של הסתדרות המורים העברים באוסטריה:
הועידה החמישית של המורים העברים באוסטריה תהיה בכ"ג וב"ד ניסן באולם החבורה "תקות-ציון", לבוב, רחוב הקצבים 5. סדר היום של הועידה: פתיחת הועידה ודו"ח המרכז; בחירת הנשיאות; דו"ח המחלקות; קביעת תכנית-למודים לכל בתי"ס א. י. כבשנר; הוצאת ספרי קריאה ביתית לילדים — ג. זיגלבוים; תעמולה להפצת שפתנו העברית — ג. י. כבשנר; למוד הדת בבתי"ס העברים — ש. גלב; למוד התנ"ך וההסתוריה — ש. חולטניקוב; קביעת התקציב השנתי; בחירת הועד; ודרישות.

המרכז מזמין בזה אל הועידה גם את המורים שאינם חברים בהסתדרותנו ומודיעים, כי נתנן לחם זכות חות-דעה מיעצת, מי מהמורים שאינם חברים אשר בכל מדינות אוסטריה הרוצה להשתתף בוועידתנו יואל נא למחר ולהודיענו את כתבתו ע"פ הכתבת: Zentrale des hebr. Lehrer-Verbandes Österreichs in Rohatyn (Gl.).

לא הביא המאורע שום חרוש, רק לבעה"ב הפשוטים ולעמי-הארץ, לנשים ולקטנים, היה ענין לענות בו ואגב ארחא סגלו להם ידיעות בהלכות בכורות ובלם, למגדול ועד קטן ידעו דינים הנוהגים בתיש בכור, שהוא אסור לבעליו באכילה ובהנאה, רק לכהן הוא מותר באכילה לאחר שנפל בו מום מאליה, אבל אסור לפגמו במזיד, בעליו לא רצה להחזיק אובל ואינו עושה חנם ובלילה אחד הביאהו בחשאי לחצרו של כהן והכה; היה מטפל בו וקוה, שברכות הימים ירחם ה' עליו ויפיל בו מום, להכשירו לשחיטה. ובראותו שלא קמה תקותו, שלחהו החוצה. התיש לא נפל ממעלתו והשתמש בזכותו וקפץ אל תוך הבתים, להשקיע רעבונה, דלג עד השלחנות, שבר כלי-חרם וחוכית, את המאכלים הנותרים מארוחתו מנה ועשה שמות, בי מי יאמר לו מה תעשה ומי זה יעז להניף עליו יד ומקל. אימת התיש נפלה על כל העיר ומי שרצה לאים על חברו אמר לו: התיש הולך! ולשמע דברים כאלה ננעלו החניות ונסגרו החלונות. כסוף נגאלו אנשי העיר מהמוק הזה, כיום אחד עברה שמועה, שהתיש נמצא מת מחוץ לעיר. אנשי העיר חלקו לו בכור וקברו נבלתו מחוץ לבית העלמין. העובדה הזאת עוררתני ללבויש גאות ולהתנשא על חברי תלמידי החרה, שלא היה בהם אף בכור אחד. משה אהרן למשל, אשר היה הגדול בבית אביו כמוני, לא היה בכור, כי לפני לדתו הפילה אמו. כראי היה הדבר להפסיד בכורה! לחברי ישלום בן הדין היתה אחות בכירה ממנו לימים, אין אף אחד בכור אמת, פטר רחם וראשית און כמוני.

ערב פסח הגיע ואמריקה חדשה נגלתה לפני. אבי העירני בבקר השכם, ללכת עמו לביהמ"ד. אני דחיתיו בעוד מעט, עוד מעט קט. אבל הוא לא הרפה ממני: "הלא בכור אתה ועליך לעשות סיום", גער בי, ואף שלא ירדתי לסוף דעתו, פעלה עלי המלה בכור כמו קסם וברגעים אחדים ורגלי עמדו בביהמ"ד. אבי הוליכני לשלחן אחר, שעליו היתה גמרא פתוחה ואנשים זקנים ונערים, עומדים צפופים, אלה קוראים בקול ואלה לוחשים בשפתם ויש שהסתפקו בכונה לבד, כאשר גמרו שתתה כל החברה י"ש ואכלו תופנים, גם לי נתנו חלק, כמו לאחר הגדולים, אבי היה טרוד כל היום ולא היה לו פנאי לשעות אלי. בשעת הסדר, בשחגענו לשלחן עורך, הסביר לי אבי את טעם הסיום, שהוא בא לפטור את הבכורות מחובת תענית, ואגב הציף לי מוסרו כדרכו, שאלך בדרך הישר ואתמיד בלמודי, לעשות חיל, שאוכל לעשות סיום בעצמי ואז ישתהו לי עמי-הארץ ויבקשו ממני, שאקבלם לשתיים, כמו שסבבו היום את חיים שמואל נכד הרב בסיומו. דבריו עשו עלי רישם ונתעורר בי איזה כח ממיר ונעלם, שהזדירני, שאם לא אתמיד בלמודי לא יהיה ביכולתי לעשות סיום והבכורה מה תהא עליה! כח דמיוני תאר לפני ערב פסח, שסיומו בידו, על השלחן פתוחה גמרא, שלמדתייה מחל עד בלה, ומסביב לי עומדים אותי אנשים ומף ואני ראש המדברים, מטעים מלה במלה והם קוראים אחרי, ומרחוק רומזים עלי אבות לבניהם ומראים את גדולתי, למען יקחו מוסר. בירי מסתח האכילה והשתיה לע"פ, ולכל הכבוד הזה הביאתני הבכורה.

תקותי אמנם נתמלאה, אבל רק לחצאין. ההתדרות חסרה לי, סיומי הראשון עשיתי על מסכת מגלה, שלמדתייה בשעות החפשייות, דפיה מעטים ואגדותיה מרובות וברוב עמל עליה בירי לסים בעוד מועד, בכוא היום המקוה, ערב פסח אחר התפלה, הנני עומד והגמרא פתוחה לפני ואין פונה אלי. כל הבכורים כתרו את איצי נחמן, בחור-חתן, מר-בר-רב-אשי קטן ובכל השנה לא פתח ספר, רק ימים אחדים לפני הפסח התחיל ללמוד לסיום מסכת הוריות וכל הבכורים הנמצאים השתתפו עמו ולא נשאר לי אף אחד, אך נחמתי הלא זאת הפעם הראשונה, בשנה השנית למדתי לסיום מס' ברכות, ובע"פ בשעת תפלת שחיית הודעת בכורים רבים, כי הנני מוכן ומזומן, לקבלם להיות שתפים עמי בסיומי והם קבלו עליהם, לאחר התפלה, כאשר נגשתי אל ארון הספרים, להוציא את גמתי והנה המתחרה עמי נפל כמו משמים ובא עם הוריות שלו ולא די שלא השאיר לי אף בכור אחד עוד התכוון להבעיסני ובקול רם, שישמעו כלם, הזמיני להשתתף בסיומי, שלא עמל בו והוא מוכן עוד מאשתקד, גם בשנה

Po użyciu.

KOLA-DULTZ

Kola-Dultz

Kola jest polecany przez lekarskie powagi całego świata i używany w szpitalach i sanatoriach dla chorych n

i używany w szpitalach i sanatoriach dla chorych nerwowo.

Proszę żądać Kola-Dultz darmo!

Według uznania, można i więcej zamówić. Proszę pisać natychmiast, aby nie zapomnieć.

Skład główny: **MAX DULTZ**, Budapest VII Abt. 502 Tabakgasse 29.

לעמבערג, זעלעפאן II 2033
קראקוי, זעלעפאן 461

בהכשר „WILLAX“ גמור

(Einzige שוי"ט gesperrte Droguerie Budapests.)
Telegramm-Adresse: „Vanillin, Budapest“.)

Dasselbst auch Chemisches Laboratorium, Verbandstofflager, Heilmittel-Spezialitäten, Haushaltungsartikel, Parfüms, kosmetische Artikel etc. Alle Sorten allerfeinster **ätherischer Oele** und **Compositionen** zur Zubereitung schmackhafter Liqueure und Brantweine (auf kaltem Wege) billigt.

[illegible]

יֹאד וַיִּנְרַעְבּ. לַעֲמַבְעָרָג, קְרֹאקוּיַעֲרָגֶאסְסַע נֹמֶר ³² עֶקֶע שְׁמַשְׁעֶלְעֶצְקֶאֲנֶאסְסַע נֹמֶר ²

עממפֿיעה לט זיין גרעסטעס

שפעציעל פֿיר אויסשמייער איינהייפע אייגעריכטעמעס מאגאזין פֿאַן גייהיימען איז שניטמט, זיידעך, וואללשמאפּפּע, מאדעווארע.

כתובתי תהיה לע"ע

GUSTAV BADER

•/n Jewish Weekly 278, E. Houston Str.

New-York, (Amerika).

五

את אחי בכל מקומות מושבותם אנכי מבקש
 מי בכם אשר יוכל לספח אל ביתו איש אהב
 אשה בלי בנים אל אחת הכהונות כמו משק בית
 פערזלאמער או "מריץ מכתבים" קאריסאנדענט
 נאמן ואף למשרה הרווחת שבפרעות נכון אנכי למען
 הולם אשר אוכל והנה ידי תכון עמי בבית ולשון
 אשכנזי ונאמן רוח אנכי ואעבוד באמונה ולבקשת נותן
 לחסי הגני מוכן לשלוח מכתבי תעודות הן מהרב או מהר
 מהראישים או מהדמוסטים אשר ייחד ישרי ותומתי.

LAZAR PROPPER, OŚWIECIM
 im Hause Guthertz.

מתקבלת החתימה לרבע השני על העתון היומי הגדול העברי הפוליטי והספרותי

„הד הזמן“

ועל הירחון "ביבליותיקה של הד' הזמן"

פרס לחותמי "הד הזמן": הלקסיקון הענקי הגדול בכמות ובאיכות

הערוך השלם

מאת ר' חנוך יהודה (אלכסנדר) קאהוט ז"ל, אנציקלופדיה תלמודית ומדרשית לכל פרטיה בייב כרכים המכילים בערך 450 גליונות של דפוס בפורמאט מרובע, בני 7200 עמוד, חבור הערוך השלם הוא עבודה ענקית, שעמלו בה גדולי חכמי עמנו כמה שנים ואיננו אוצר מלים לבד, אלא גם אוצר באורים לכל דבר קשה בתלמוד ובמדרשים וספר עוזר, למצוא כל מלה ומאמר תלמודיים וכוונתם הנכונה. בכל 3 חדשים יצא כרך אחד בהוצאה חדשה מתוקנת ומיושלת. ותחת אשר היה מחיר ההוצאה הא' 45 רובל והוא יקר המציאות עתה ומחירו עכשו כשבעים רובל, קצבנו את מחירו לחותמי "הד הזמן" 18 רובל, כל כרך 1.50 רובל.

(בח"ל להוסיף 30 קפ. לכל כרך בעד המשלוח). לבלתי חותמים 30 רובל, 2.50 כל כרך. תנאי החתימה לריבע שנה בח"ל: על "הד הזמן" לבדו במשלוח יומי 3.15 רובל, עם "הערוך השלם" 4.95 ובתוספת הכבילותקה 5.60. ג"פ כשבוע על "הד הזמן" לבדו 2.50 רובל, עם כרך "הערוך השלם" 4.30 ובתוספת הכבילותקה 4.95. האדרסה:

HEED-HASMAN WILNA. (Rossya.)

מִיִּין הַלְאִמְעַל

אין רעסטיראציע כשרה

נעבען קאסע צענטראל אין קאלאמעה

איז פון אלע יודיש ארט האדאקסע געסט
אלס זעהר בעקוועט, בילליג און אנגע-
נעהם אנערקאנט געווארען.

גריוסער זאאל געאייגענעם פֿיר אונ-
טערהעלטע, פֿארטרענע און התונות, שע-
ה גע ציטער, בעסטע כשרה קיכע, קויפֿ-
מעניש גאסמחוי, ביליגע פֿרייזע. פֿיר
האנדעלסרייזענדע פֿארצוגספֿרייזע. קומט
איבערציגט איד.

SALOMON SPERBER, KOLOMEĀ.

מודעה.

מנהל בים"ע שנהל בתי ספר שנים אחדות מבקש לו משרה הגונה.

המען :

JOZEF UMANSKI für L.

Tarnów pr. Spitalna 7.

דיא אין קראקוי סט. גערטרודגאססע 9 נייא געגרינדעטע

LUDOWA KASA ZALICZKOWA

פאלקס-פארשוסס-קאססא

רעגיסטירטע גענאססענשאפט מיט בעשרענקטער האפטונג ערטיילט לאנג-
פריסטע דארלעהען צו ביליגעם צינספוססע און האנדווערקע און קליינע
קויפלייטע און ציאר אויף אקצעפטע, שולדיינע און פאקטורען. דיא דאר-
נעהען קענען אין מאנאט אדער קווארטאלסראטען אבערצאלט ווערען.
דיא פאלקספארשוסס-קאססע ניטמט שפאראיילאגען געגען איינע 4 1/2%
פערצינטונג ענטגעגען און צאלט דיא ריזנטענשייער אויס אייגענעם. דער
קליינסטע אנטיילשיין איינעם מיטגלידערעס בעמרגעט 5 קראנען.
נעהערע אויסקינפטע אים בירא דער פאלקספארשוסס-קאססע קראקויא גער-
טרודגאססע 9 אין דען בירא-שטונדען צווישען 9—1 אוהר נאכט.

די דירעקציע

דער פאלס-פארשוסס-קאססע.

Newyorker Germania

Lebensversicherungsgesellschaft.

Versicherungsstand am Schlusse des Jahres 1905 K. 539,686.228.—
Stand der Activa laut Bilanz Ende 1905 " 176,528.370.—
Einkünfte von Assekuranz Prämien und Zinsen 1905 " 30,748.986.—
Ueberschuss vom Jahresumsatz K. 2,215.336.— }
Reserven v. früheren Jahren für Dividende " 11,718.647.— }

Folgende Vorteile bietet die Newyorker Germania ihren Versicherten:

- 1) Sie gewährt die ersten Dividenden schon nach Ablauf des ersten Jahres;
- 2) die Polizen behalten ihren Wert nach 3 Jahren der Ausstellung sogar wenn die Versicherten durch Selbstmord oder Duell starben, und auch in Fällen, in welchen der Antrag objectiv falsche Deklaration enthält; 3) Reise um die ganze Erdkugel unterliegen keine besonderen Prämien; 4) ebenso brauchen im Kriegsfall die zu den Waffen Berufenen keine besonderen Prämien zu zahlen; 5) nach 3-jähriger Versicherung kann der Versicherte, bei Einstellung weiterer Entrichtung der Prämien, über die Polize frei verfügen, gemäss der in der Polize ersichtlichen Instruktion.

General-Agentur für Westgalizien:

Sigmund Gleitzmann, Krakau

Jasnagasse 5.

Agenten unter günstigsten Bedingungen gesucht.

כשרה זעלכווארען-פאבריק

A. Finkelstein, Lemberg, Gołuchowskipl. 2.

ליעפערט אלע סארטען זעלכווארען, בעסטע כשרה דעליקאטעסע. די פאבריק איזט
מיט דען מאדערנסטען בעהעלפֿען איינגעריכטעט, ווי עלעקטרישע קראפט א. ו. ו.

אונד ערציינט נור פרימא-ווארע

בהכשר הרה"ג ר' משה באב"ד האב"ד פה.

הוצאת "ספרות".

יצאו לאור ספרי-מקרא לילדים עם ציורים בעלי צבעים שונים:
(א) חיות הבית. בתבנית 40 גדולה עם ציורים מגוונים גדולים, מלבד רבים
בעלי צבע אחד בתוך המקסט בכריכה יפה. המחיר 1.00 רובל, פורטה 12 קופ
(ב) דון-קישוט. בתבנית 40 עם 6 ציורים מגוונים גדולים ומקסט גדול
בכריכה יפה, מחירו 75 קופ. פורטה 8 קופ.
(ג) רובינזון. בתבנית 40 עם 6 ציורים מגוונים גדולים ומקסט גדול
בכריכה יפה, מחירו 75 קופ. פורטה 8 קופ.
(ד) I החרפי. II בעל-מופת. בתבנית 80 עם ארבעה ציורים מגוונים
מלבד ציורים בעלי צבע אחד בתוך המקסט, מחירו 25 קופ. פורטה 4 קופ.
(ה) הגמדים. בתבנית 80 עם ארבעה ציורים מגוונים, מלבד ציורים בעלי
צבע אחד בתוך המקסט, מחירו 25 קופ. פורטה 4 קופ.
הספרים האלה מלבד יתרוןם הגדול לחבב על התלמידים את הקריאה וללמדם
את השפה מתוך משחק, טובים מאד לתשורות לימי מועד וחג וביחיד לתשורות
לתלמידי בתי-ספר בימי הבהירות.

למו"ם ולמורים הנחה גדולה!

הכתבת:

"VERLAG SAFRUS" WARSZAWA ŻŁOTA 83.

חדשה

הנני ונתכד להודיע, כי עצדתי
את וכתתי הוראתי גם כספת
הורה יהודית הודוזה.
ונעתה יוכל כל אחד להסתמך
בוכתתי הוראתי, גם חלה שחין להם
קום ידיעה באשכנזית וצטוחים הם
כי יקבלו להם את הספה העברית
ככל וקלעותיה על נקלה בזמן קלר.
עדים הם חלפי התלמידים
שהסתמך בוכתתי הוראתי וקבלו
על ידם למותרם צאפן חקר לה
קוו. פרוסקט ופרט חנם, זרגוני
או אשכנזי. (הסולה 25 הלר צעד
הפרוסקט וקבל את ספרי תנועות
וטפ"ס" חנם אין כסף). וכתתי
לדוגמא כספת הורה זרגונית 1.20
כספת הורה אשכנזית (כחותיות
עבריות) K. 1.—

S. WALKOWSKI, KRAKAU

Postfach 119.

יצא לאור ספר

המישור

להבין את כל מקראות קשי ההבנה
שבכתבי הקודש כפשוטם ממש, במקום
שלא עמדו הפשטנים הראשונים או
האחרונים על הפשט הנכון.

מאת יצחק זאב כהנא (יב"ח)

מחירו K. 2 עם המשלוח להשיגו אצל
המחבר:

J. W. Kahane, Kozowa (Galizien)

מורה עברי

שמש כבר בבית ספר עברי ורכש לו
נסיון בכל מקצועות הלמוד מבקש מורה
לפנות אל

J. TANNENBAUM

Leiter der hebräischen Schule
für S. E. in KOSSOW.

נור 2 העללער קאסטעט זיא איינע פייערהאססע

צינען דעם בעמרגעס פער מאג אונד
ואלל איינע ואלכע אין קיינעם געשעפטע
אונד אין קיינער וואהנונג פעהלען, דא זיא
דאדורך דוהיג שלאפען אונד פאהרען
קענען אונד אונטערוועגס זיך איהרעם
פערטעגענס זיכער פיהלען.

עם ליעפערט דיא בעסטע קאנסטרוק-
ציען פייערפעסטען אונד געגען איינברוך
זיכערע קאסען אויס דער

ווינענער קאסענפאבריק

זעהר קאנקרעטנצעהיג פיר וויעדער-
פערקייפער אונד פרייוואט פיר
זעמטליכע צוועקע אונד צו יעדעם מעבעל-
גארניטור לויט וואונש אהנע מעהרקאסטע-
פאסענד

ARON SCHWARZ, CHRZANÓW.

סאלידע פלאטצעפערטעמונגען ווערען
געזוכט. — פערלאנגען זיא אפערטע.

נגועי מכות מריות ופצעי רגלים

אף אלה שלא יוכלו למצוא תרופה
בשום מקום, ידרשו נא חנם פרוסקט
ותעודות נאמנות, שנכתבו בידי דופאי
אוסטריא וחולים שנרפאו, מאת

Apotheker C. W. ROLLE

Altona-Bahrenfeld Deutschl.

כשר מעטה משובח לפקס

J. B. RAPAPORT

Dąbrowa bei Tarnów

GROSSMETHBRAUEREI

Gegründet im Jahre 1878,

u. Premionirt mit Goldenen Medaillen.

עמפֿיעלע זיינע אללגעמיינ גערדעמטע
ערציגונג אין פֿערשידענען סארטען,
א. ז. ראמבען, ווייסען, דאפּעלמעטה,
קאפּאוויין, מאליניאק, ווייניאק, אלטער
בומעלען-מעטה, אללא כאלאגא צו
ביליגען פרייען; פֿערנער ביענעוואקס
און שלאדערהאניג פֿיר קאלאניאל-
ווארענהאנדלונגען. — פֿיר רעעלע
בעדענונג אונד פֿאללסטע צופֿרע-
דענהייט ווירד גארנאטירט.

דר' דוד ראטהבלום.

סניגור לעיני עונשין פתח את לשכתו בוויין
I. Bräunerstrasse Nr. 7.

אל לשכתי יכולים לכתוב בכל לשונות
המדינה.

ISIDOR KRIEGER

Friedland bei Mistek (Mähren)

פֿערזענדעט פֿוהרמאנס- אונד פֿיאקער-
פֿון זען אויס פרימא קערן-לעדער גע-
שנ לעטען צו ביליגעסטען פרייען. פֿערוואנד
פער נאכנאהמע.

M. Gutwirth, Bochnia

liefert Knochenmehl und
Thomas mehl in jeder
Gehaltslage zu sehr billigen
Preisen.

מיכטיגסטער

האנדעלס-אונטערריכט

איך ערטיילע אונטערריכט אין איינפאכער
אונד דאפּעלעטער בוכהאלטעריע, אין וועכסעל
אונד האנדעלספונדע, קויפּאנשיסע רעכענען, באַנק-
וועזען א. באַנק-רעכענען, האנדעלקאפּעסאנדענען,
גרינדליכען אונטערריכט אין העבראישער, דייטשער
א. פראנצאזישער שפראכע זאָווי אין עספּעראנטא
אונד סטענגאראפּיע. דער אונטערריכט איזט גע-
טיילט אין צוויי קורסען, יעדער קורס 6 סאַנצ-
מע. נאך יעדעם קורס שטעללע איך מיינע שילער
צור פריפונג אויף דער האנדעלספאקאדעסיע אין
לעסבערג צו.

איך נעהמע אויסווארטונג שילער אין
פענסיאן אויף, צופרידענהייט גארנאטירט.

M. WUNDERMANN STRYJ

k. k. Gerichtl. Sachverständiger
in Waren u. Bankbuchung.

מלמד יבוקש

לבית תלמוד תורה פה ראדוויין, שיהי
מוטח בלמודים עבריים ובעל מדות טובות
אומן פדגוג, שראוי למנותו מורה ראשי
מנהל הת"ת. משכורת מאה כתרם לחודש.
מי האיש אשר לו כשרונות אלה יפנה
במכתב עם תעודות נכוונות, עד חוה"מ
פסח הבע"ל, אל גובר הת"ת

Dawid Herzberg, Radautz, Bukowina

פיפּען

אויס האלץ פיר וויין אונד ביער פיינסטע
סארטען בייא

L. APERMANN, BRODY.

Wyd.: { Naftali Hof
S. M. Laser

Odpowiedzialny redaktor: S. M. Laser.
Drukiem M. Lenkowicza w Krakowie.
Bożego Ciała 22.